

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İKTİSAT FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

TÜRKİYE’NİN SURİYE POLİTİKASI (2014-2018)

Hazırlayan
Sirus Balakışiyev
1517.02058

BAKÜ 2019

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İKTİSAT FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

TÜRKİYE’NİN SURİYE POLİTİKASI (2014-2018)

Hazırlayan

Sirus Balakışiyev

1517.02058

Tez Danışmanı

Dr.Nazim Ceferov

BAKÜ 2019

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ**

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə”

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ____ ” _____ 2019

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

**“Türk Dünyası İqtisad” fakültəsinin Beynəlxalq münasibətlər
(Uluslararası İlişkiler) ixtisası üzrə**

təhsil alan tələbəsi

Sirus Balakışiyev Balakışi
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Dr.Nazim Cəfərov Kamil
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Türkiye’nin Suriye Politikası (2014-2018)

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ” 2019 il No
2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay
3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Üçüncü bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımı materiallar

1. ACUN Can, ÖZÇELİK Necdet (2018), “Terrörle Mücadelede Yeni Safha, Zeytin Dalı Harekatı”, SETA Yayınları 105 I. Baskı: 2018, ss.11-12
2. A.Y, Halil Uğur, (2017), “ Arap Baharı Sürecinde Arap Birliğinin Değişen Rolü: Liviya, Suriye Örneğinde”, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, ss.1-31
3. BUZKRAN Davut, KUTBAY Hüseyin (2013), “ Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, Sosyal ve Beşer Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, ss.153-159
4. ÇELEBİ, Mehmet.H, (1997), “Solak-zade Tarihi”, c.I-II Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1997, ss. 375-383
5. DAĞ, Ahmet.E (2013), “ Bilad-i Şamın Hazin Öyküsü” İnsani yardım vakfı 2013, ss.15-20
6. DURAN Hasan, ÖZDEMİR Çağatay (2012), “Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, ss. 181-194
7. EKER, Sami (2014), “ Suriye Krizi ve Ürdüne Yansımaları” Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, ss.22-23
8. KORKMAZ, Sait (2017), “ İsmet İnönü dönemi Türkiye-Suriye ilişkileri” ASSAM Uluslararası Hakemlik Dergisi. Cilt 4. Sayı 8, yıl 2017, ss. 102
9. KAZDAL,Melih (2018), “Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türkiye-Ruysa İlişkileri(2002-2017): Dış Politikada Çatışma ve İşbirliği”, Journal of Awareness, Cilt 3, Sayı 2, Nisan 2018, ss.57-58
10. SÖKMEN, Tayfur(1992), “ Hatay'ın kurtuluşu için harcanan çabalar”, Ankara 1992, ss. 63

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, çertyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.)

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr. Məmmədov Aqil Arif

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki
1.	<u>Bölüm (Ekim 2018 – Ocak 2019)</u>			
2.	<u>Bölüm (Şubat 2019 – Nisan 2019)</u>			
3.	<u>Bölüm (Mayıs 2019)</u>			

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “____” _____ **2019-ci il**

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.
2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE SURİYE ARASINDA TARİHSEL İLİŞKİLER

- 1.1. Osmanlı döneminde Türkiye-Suriye ilişkileri
- 1.2. Cumhuriyet döneminde Türkiye-Suriye ilişkileri
- 1.3. AK Parti döneminde Türkiye-Suriye ilişkileri

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI DÖNEMİNDE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

- 2.1. Arap Baharı
- 2.2. Suriyede Arap Baharı
- 2.3. Arap Baharının Türkiye'ye etkileri
- 2.4. Türkiye-Suriye krizi(2011-2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYENİN SURİYE POLİTİKASI (2014-2018)

- 3.1. Şah Fırat operasyonu
- 3.2. Frat Kalkanı Harekatı (FKH)
- 3.3. İdlibde Afrin operasyonu. Zeytinalı harekatı
- 3.4. Türkiye'nin Suriye politikasında Rusya ve ABD faktörü

4. SONUÇ

5. KAYNAKÇA

6. ÖZET

ÖZET

Türkiye'nin Suriye Politikası (2014-2018) adlı diploma tezimde ilk bölümde Türkiye-Suriye ilişkilerinin tarihine bakılmıştır. Osmanlı döneminden başlayan ilişkiler ve bu ilişkilerin tarihi sürec içinde nasıl değiştiğine değinilmiştir. Bu süreçte iki devlet arasındaki sorunlar ve bu sorunların nasıl yarandığını ve nasıl çözümlendiği (yada hala devam eden) vurgulanmıştır.

Diploma tezimin ikinci bölümünde ise ilk önce Arap Baharının ne olduğuna değinilmiş daha sonrasında Arab Baharının iki ülkeye etkileri anlatılmıştır. En sonda ise bu iki ülke arasında çıkan kriz hakkında yazılmış ve bu ülkelerin bir birlerine tepkileride gösterilmiştir. Suriye'de oluşan krizin ve bu krizin neden olduğu olaylarada değinilmiştir.

Son olarak diploma tezimin üçüncü bölümünde Türkiye'nin 2014-2018 yıllarında Suriye politikası anlatılmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin yaptığı operasyonlara değinilmiş, Suriye'nin buna tepkisi ve bu bölgede güç peşinde olan, buranı kendi kontrolü altına almak isteyen büyük güçlerden bahs edilmiştir. Ama en esas Türkiye'nin yürüttüğü politikaya geniş yer verilmiştir.

Araştırmanın önemi Türkiye'nin bu geçen zamanda nasıl tehlikeyle yüz yüze kaldığı, diğer yandanda büyük güçlerin burdaki fikir ayrılığı Türkiye'yi nasıl etkilediğiydi. Bu konunun seçilme nedeni ise konunun yazıldığı zamanda bu bölgedeki sorunların güncel nitelikde olmasıydı.

Anahtar kelimeler : Politika, Türkiye, Suriye, İlişkiler, DAES, PYD/PKK, FKH, Afrin, Sınır

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	ii
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE SURİYE ARASINDA TARİHSEL İLİŞKİLER

1.1. Osmanlı Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	3
1.2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	8
1.2.1. M.K.Atatürk Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	8
1.2.1. İsmet İnönü Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	13
1.2.3. Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	14
1.3. AKP Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri.....	19
1.3.1. Türkiye'nin Komşularla Sıfır Problem Politikası ve İşbirliği Politikası.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI DÖNEMİNDE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

2.1. Arap Baharı.....	23
2.2. Suriye’de Arap Baharı.....	26
2.3. Arap Baharının Türkiye’ye Etkileri.....	28
2.4. Türkiye-Suriye Krizi (2011-2014).....	31
2.4.1. Suriye’de Kriz.....	32
2.4.2. Türkiye-Suriye Krizinin Başlanması.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN SURİYE POLİTİKASI (2014-2018)

3.1. Şah Fırat Operasyonu.....	38
3.2. Frat Kalkanı Harekatı (FKH).....	40
3.3. İdilibde Afrin Operasyonu. Zeytin Dalı Harekatı.....	46
3.4. Türkiye’nin Suriye Politikasında Rusya ve ABD Faktörü.....	48
3.4.1. Rusya Faktörü.....	48
3.4.2. ABD Faktörü.....	50
SONUÇ.....	53

KAYNAKÇA.....	55
----------------------	-----------

KISALTMALAR

FKH	Frat Kalkanı Harekatı
ZDH	Zeytin Dalı Harekatı
DEAŞ	İrak ve Şam İslam devleti
PYD	Demokratik Birlik Partisi
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

GİRİŞ

Bildiğimiz gibi son dönemlerde terrör olayları artarak çoğalmaktadır. Dünyanın büyük güçleri bile terrör olaylarından zarar görmüş ve bu sorun için endişelenmektedirler. Terrör olaylarının karşısını almak için birçok önlemler görülmüştür. Fakat yinede terrör olayları devam etmekte ve büyük sorunlar yaratmaktadır.

Çalışmanın temel amacı Türkiye'nin güney sınır komşusu olan Suriye devletiyle olan sorunları ve Suriye'den gelen terrör tehlikelerini nasıl karşıladığını, bunlarla nasıl mücadele ettiğini ve hangi politikaları uyguladığını ortaya koymaktır.

Ortadoğunun büyük bir kısmının Osmanlı sınırları içinde olması ve Birinci Dünya Savaşında Osmanlı devletinin dağılması sonucu Ortadoğuda yeni devletlerin ortaya çıkması, bu devletlerin başta Suriye olmakla Türkiye ile olan sorunları ve dış güçlerinde bura sık sık müdahale etmesi bölgedeki durumu karmaşık bir hale getirmekteydi. Türkiye'nin Misaki Milli sınırları içinde olan bir çok toprak parçasının komşu devletlerinin sınırları içinde kalması durumu zorlaştırmaktaydı. Türkiye'nin Suriye ile yaşadığı Hatay sorunu ve Irak ile yaşadığı Mosul sorunu buna bir örnek olarak gösterebiliriz.

Soğuk Savaşın sonlarından başlayarak Şimdide devam eden ve Türkiye için büyük sorunlar yaratan terrörizm ile mücadelede Türkiye ön sahalarda yer almaktadır. Suriye ve Irak'tan gelen terrör saldırıları Türkiye'yi bu konuda harekate geçirmiştir.

21. yüzyılın başlarından başlayarak Türkiye terrörle mücadelede büyük çaplı operasyonlar yürütmeğe başladı. Frat Kalkanı Harekatı ve Afrin Operasyonunu buna örnek olarak göstere biliriz. Bu konuyada

Çalışmamızın üçüncü bölümünde geniş yer verilmiştir. Türkiye'nin terörle mücadelesine ABD ve Rusya'nın tepkileride olmuştur. Bazı zamanlarda Türkiye'yi desteklemişler bazı zamanlarda ise karşı çıkmışlardır.

Çalışmanın önemi ise, Türkiye'nin güney komşusu olan Suriye ile sorunları nasıl çözdüğü, burdan gelen tehlikeleri nasıl karşıladığı, Suriye'deki terör birliklerine karşı nasıl mücadele ettiğini ve dış güçlerin (ABD ve Rusya) Suriye'de kapışması Türkiye'yi nasıl etkilediği araştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE SURİYE ARASINDA TARİHSEL İLİŞKİLER

1.1. Osmanlı Döneminde Türkiye-Suriye İlişkileri

Osmanlı devleti 1516 yılındaki Merc-i Dabuk savaşı sonrasında Arap devletlerinin olduğu bölgelere yayıldığı ve bu bölgelerde kendi hakimiyetlerini kurmağa başladığını söyleğe biliriz. Şimdiki Suriye ve Filistin toprakları Memluktardan alınarak, Arap vilayeti adı altında bir vilayet oluşturuldu. Osmanlı yönetim sistemi burda “miri rejimi” adlandırılan bir sistemle çalışıyordu. Miri rejiminin anlamı devletin bölgeler üzerindeki fiilen hakimiyetidir. Herhangi bir bölgede devlet kendi hakimiyetini göstermesi için şu unsurları yerine getirmelidir. Bunlar; devlet kendi yönetimi altındaki bölgelere asker çıkarmalıdır, o bölgeden vergi almalıdır ve kendi merkezinde olan kültürde o bölgede yürütmelidir. Bu dönemler sanayiden önceki toplumsal özellikleri taşıdığına göre Osmanlı devletin yönetimde birsıra değişiklikler yapmış , tabii ve diğer şartlara göre bir başka idare tarzı benimsemeye başlamıştır. (Öztürk, 2010. 25-26)

Osmanlıdaki bu miri rejiminin başta sınırlarını belirleyen temel faktör coğrafyasıdır. Bahs ettiğimiz sınırlar; güneyden Şam bölgesinden başlar, Rakkadan güney doğuya uzanarak Musul, Kerkük ve Süleymaniyeyi sınırları içine alarak ve kuzeydende Kafkaz dağlarından Batuma ulaşır. Bağdat bazı nedenlerden dolayı miri rejime tam dağıl edilmemiştir.

Eski çağlarda, Asur ve diğer tüccarların daha çok ticaret yaptıkları yer Anadolu olmuştur. Hititlerin dikkatini daha çok Anadolunun Batısı değil Suriye çekmiştir. Bunlar Suriye ile daha çok

ilgilenmeye başlamışlardır. Bu dönemlerde Şamın tüm bölgelerine hitit etkisi yayıkmıştır. (Öztürk, 2010. 25-26)

Yavuz Sultan Selimin Doğu İran üzerine yaptığı seferi, Memlükleri kızdırmış ve Osmanlı- Memlük savaşlarının başlamasına da neden olmuştur.

Buna rağmen Sultan Selim döneminde Memlükler, bir taraftan Portekiz, diyer yandan ise Sefevi tehlikesini üzerlerinden götürmek için Osmanlılarla iyi ilişkiler kurmağa başlamışlardır. Osmanlılar hatta Memlüklere yardım yaparak destek bile vermişlerdir. Osmanlılar diyer yandanda Memlükler için tehlikeli olan haçlı saldırılarında karşısını almışlardır. Memlük Sultanı Osmanlıların Dulkadır oğullarını mağlub ederek ortadan kaldırmasından endişe duyarak, Sefevi Sultanı Şah İsmayıl ile bir anlaşma yaparak, Osmanlıların Dicle nehrinden geçerek İran üzerine yürümesinin karşısını almıştır.

Kansu Gurinin yaptığı bu hareketlerden sonra, Sultan Selim Memlük tebasının bir kısmını teşkil eden sünnileri kendi tarafına geçmesi için harekete geçti. Ve sonuç olarak bazı Memlük emirleri taraf değişerek Sultan Selimin tarafına geçdiler. Bu gelişmeleden sonra Osmanlılarla Memlükler arasında 24 ağustos 1516 yılında yapılan savaşta Memlükler yenildi ve Memlük Sultanı öldürüldü. Osmanlıların bu başarısı onlara Mısır yolunu açmıştır.(Kalkan, 2016. 15-18)

Yavuz Sultan Selimin Mısır üzerine yaptığı sefer sırasında Suriye 1516 yılında Osmanlı hakimiyeti altına düştü. Suriye 1918 yılına kadar Osmanlı devletinin bir parçası olarak kaldı. Osmanlı devleti

Roma İmperatorluğundan sonra Suriye üzerinde en uzun süre hakimiyetde olan devletti.

Osmanlıların 400 yıl boyunca Suriyede hükümlanlık yapması, bu dönemde Suriyede barışın olması ve istikrarlılığın devam etmesi gibi olumlu yönleri vardı. Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar arasında 19.yüzyılda Suriye bazı farklılaşmalara ve önemli değışikliklere sahne oldu. 1830-60 yıllarında Avrupalılarla yapılan ticaretin genişlemesi ve ekonomik gelişmelerin yükselmesi, esasende müslüman olmayan kesmin yükselmesine neden oldu. Bir başka taraftan ise Osmanlıdaki reformların müslümanlar arasında huzursuzluğa neden oldu. Mısırdaki İbrahim Paşanın 1832 yılında bölgeyi işgal etmeye başlaması bu kesimler arasında ilişkilerin gerginleşmesine neden olmuştu. İbrahim Paşa Hristiyanlara büyük üstünlükler vermeye başlamıştır. Osmanlılar 1840 yılında bölgeyi yeniden denetim altına aldı. Fakat Osmanlılar müslüman kesimin beklentileri gibi değilde tersi bir uygulama yapmağa başladılar. Bundan sonra ise Hristiyanların bu kazanımlarının müslüman kesim tarafından hoşnutsuzlukla karşılandı ve 1860 yılından itibaren Hristiyan kesim ve Müslüman kesim arasında geniş bir çatışmaların yaşanmasına yol açtı. .(Dağ, 2013.15-20)

Bu dönemde Avrupalılar bölgeye gitdikce dahada çok etki yapmağa başlamışlardır. Hristiyanlara daha çok yardım yaparak yaptığı etkileri sadece ticaretle sınırlı saklamıyordu. Avrupalı devletlerin eliğle Suriyede yeni ve farklı fikirlerin doğmasına neden oluyodu. Osmanlıların tüm çabalarına rağmen bölge, daha çok İngilizlerin, Fransızların ve Almanların etkisiyle büyük bir kargaşa işine sürüklenmişti. Almanlarla ingilizlerin yaptığı rekabet Birinci Dünya

Savaşına neden olunca, bu bölgede İngilizlerle Fransızların etkisi dahada artmağa başlamıştı. İngilizler bu bölgedeki petrolü kontrol altına almak ve Hindistana giden bölge üzerindeki yolu güvence altına almak için Mekke Şerifi Huseyni kullanmaya başlamışlardır. Aslında İngilizler Huseyni oyuna getiriyordu. Huseyne bir İmparatorluk kuracağına yardım yapmasını üstlenen İngilizler diğer yandanda Fransaya Suriye topraklarını veriyorlardı. 1920. yılında yapılan antlaşma ile müteffikler tarafından dört bağımsız bir devlet kuruldu. Suriyede Fransızların kontrolüne geçti. Yüzyıllardır Osmanlıların hakimiyeti altında kalan Suriye, Osmanlı yönetiminden çıktığı zaman Suriyede bir bağımsız devlet geleneği yoktu.(Dağ, 2013.15-20)

19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında Suriyenin dış ticareti ile Osmanlının dış ticareti arasında aynı benzerlik görülmekteydi. Osmanlı dış ticaretinin %20 oranını Suriye kapsamaktaydı. Bu bölge ticaretinin %75 i Beyrut ve Trablusşam limanlarında yapılmaktaydı. Bu limanlarda yapılan inceleme sonucu ihracatın azaldığını ithalatın ise çoğaldığı görülmekteydi. Bu bölgelerde ticaret yapan arasında başlıca olanları İngiltere, Avusturya, Almanya ve Fransa yer almaktaydı. Bunlar arasında ise ticarete en çok etki yapan devletler Fransa ve İngitereydi. Bu dönemlerde Suriyenin yaptığı dış ticaretde dengesizlik sürüyodu. Suriyenin bölgedeki stratejik konumu ticaretine etki yapan başlıca unsurlardan birisiydi. Bu dönemde dünya ticareti genişlemekte ve yeni boyutlar almaktaydı. Bu da Suriye ticaretine büyük bir etki yapmıştır. Suriye ticaretinin genişlemesine neden olan diğer bir unsur ise teknolojinin gelişmesiydi. Suriyenin dış ticarei

Osmanlı dış ticaretiyle benzerlik olsada ticaretin artım hızı ise Osmanlı devletinden aşağıdaydı. (Çelik, 2013. 718-724)

Suriye Osmanlı devletinin bir parçası olmuştur. Şimdiki Suriye sınırları Osmanlı dönemine göre çok küçüktür. Osmanlı devletinin hakimiyeti zamanı yani Osmanlı Suriyesi Lübnanı, Hatayı, Ürdünü ve İsraili kapsamaktaydı. Arap milliyetçiliğide Osmanlı Suriyesinde yaranmıştır. Osmanlı Suriyesi Osmanlı devleti tarafından atanan valiler tarafından yönetiliyordu. (Önay, 2016. 40-41)

Osmanlı dahilinde Araplar hem nüfus olarak hemde Müslüman topluluk olarak en geniş yayılmış toplum idiler. 1517 de Arap Hilafeti Osmanlı İmperatorluğuna katıldığından sonra Arap dünyasında Osmanlı hakimiyeti başlamış bulunmaktaydı. 1850 yıllarından başlayarak yeni faktörlerin ortaya çıkışı ile Arap fikrinin ortaya çıkmasında ve siyasi uyanışın başlamasına neden olmuştur. Arap dünyasında milliyetçiliğin doğuşu bir yandan Osmanlıda merkez yönetimin zayıfladığı, diğer yandan ise Avrupa devletlerinin Arap devletlerine gitdikce ilgilerinin artması ve Osmanlı devletinin dağıtılmasında Arap devletlerinden gerektiğinde yararlanmaları olmuştu.

Fransa ve İngiltere başta olmakla diğer avrupalı devletler Arap devletleriyle sadece siyasi alanda değil aynı zamanda ticari ve fikri alanlardada ilgilenmeğe ve etki yapmağa başlamışlardır. Arap milliyetçiliğinin genişlemesinin temel nedeni Arapların Avrupalılarla geniş temas geçmeleri ve ilişkilerini genişletmeleri oldu. Bu dönemde Suriyede Fransanın etkisi artmaktaydı. Sultan Abdulhamidin hakimiyete geldiği dönemlerde Suriyede milliyetçi hareketleri geniş bir dalgalanma yaşıyordu. Osmanlı devletinin 1877-

1878 yılında yaptığı savaşın Osmanlının aleyhine olması Arapların faaliyetlerini artırmasına neden oldu. En çokta Suriyeliler bu durumdan faydalanarak Suriyenin geleceğine dair fikirler yürütmeye başlamışlardır. Bunları yöneten ise Ahmed El-Sulh idi. Bu zaman Şamda gizlice bir kongre yaradılmasına karar verilir. Bundan sonra ise Şam vilayetinin bağımsızlığı ilan edilecekti. Emir Abdülkadir ise Suriye yöneticisi gibiyken edilecekti. Ama Abdülkadir bunlarla aynı fikirde değildi ve kendisinin Osmanlı devletiyle ilişkilerini kesmesini istemiyordu. Kongredeki çoğunlukta Emir Abdülkadirle aynı fikirdeydi ve Osmanlıların Ruslarla girdiği savaşın nasıl biteceğini beklentilerini gerektiriyordu ileri sürüyorlardı. Osmanlı devleti yenilib ve Rusların Suriyeyi işgal etmek istemeleri durumunda ise Suriyenin bağımsızlığını isdeyeceklerdi. Yok eğer işgal olunma ihtimali olmadığı takdirde otonom bir statü istenilebilirdi. (Günay,1992. 85-91)

1.2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri

1.2.1. M.K.Atatürk Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri

Birinci Dünya Savaşının sonunda Osmanlı devletinin dağıldığı dönemde Hatay Fransanın etkisi altına alınmış fakat Fransa buranı elinde tutması ve bu bölgede askeri birlik sağlanması Fransa devleti için çok pahalıya mal olmaktaydı. Bunu gören Fransa Türkiye ile Anlaşma yapmağa hazırlıklara başlamıştı. Türkiye ve Fransa Arasında 20 Ekim 1921 yılında Ankara antlaşması ile Hatayın statüsü kabul edilmiştir. Türkiyenin o zamanki durumu yüzünden Hatay bölgesini Fransız mandasının sınırları içinde kalmasını kabul eden Mustafa Kemal Atatürkün İskenderun sancağı ile bağlı yaptığı konuşmada İskenderun Sancağının Fransız mandası altında kaldığını ve

gelecekte de geri alınması için büyük çabalar sarf edeceklerini vurgulamıştı.

Ankara antlaşmasından (ihtilafnamesi) sonra Fransa ile Türkiye arasında İskenderum Sancağı ile ilgili görüşmelerde bir sorun çıkmaksızın, Suriye ile sınır konusunda ise Türkiye ve Fransa arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkmaktaydı.(Şener, 2017. 143-148)

Osmanlı devletinde katıldığı Birinci Dünya Savaşı Osmanlının yenilgisiyle sonuçlandı. 1918 yılında imzalanan Mondoros Mütakiresine göre ise Osmanlı toprakları ihtilaf devler tarafından paylaştırılmıştı. Bu antlaşmaya göre Hatay bölgeside Fransanın müstemlekesi haline gelmiştir. Bundan sonra ise Fransa Suriyeni yönetim bölgesi olarak dört yere ayırmıştır.

Fransa Suriyenin güney bölgelerinde büyük bir direnişle karşılaşmıştır ve bundan sonra bir Fransız heyyet Ankaraya gelerek burdaki hükümet ile görüşmeler yapmıştır. Fransa ile Ankara hükümeti arasında 1921 tarihli bir antlaşma imzalamışlardır. Bu antlaşmaya göre Hatay Misakı Milli sınırların içinde olsada Türkiyenin şimdiki durumu Hatay bölgesinin Fransanın müstemlekesi olmasını kabul etmiştir. Hatayın Fransa müstemlekesi olmasına bakmayarak antlaşmada Hataydaki türklerin haklarının korunması üzere maddeler sunulmuştur.

Fransa 1923 yılında Hatay bölgesinin özel yönetimini sağlamıştır. Bir yıl sonra Hatay meclisi kurulmuş, 1925 yılındada Türkçe de resmi dil olarak kabul edilmiştir. Ankara antlaşmasının maddelerine göre Türkiyenin Suriye ile sınırları tespit edilecek. Bunun içinde 1925 yılın eylülünde bir komisyon kurulmuştur. 1930 da ise bir Protokolle sınırlar tespit edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürkün Hatay için izlediği

politika esasen Misaki Milli çevresinde alınan kararlar olmuştur.(Çeliker, 2018. 657-663)

Türkiye ile Fransa arasında Ekim 1921 yılında yapılan antlaşmada Misaki Milli sınırlar içinde olan fakat şimdiki durumda Faransanın mütemlekesi olan bölgelerde özel yönetimin olmasını ve buradaki türk halkının kendi kültürlerini korumaları ve genişletmeleri için hertürlü kolaylıkların yaradılması karara alınmıştır. Yapılan Lozan antlaşmasından sona Türkiyenin sınırları dışında olan türkleri unutmadığını gösteren bir olay Sancağın Anavatana yani Türkiyeye katılması için yaptığı çabalar idi. Mustafa Kemal Atatürkün bu çabalarından rahatsız olan Fransada harekete geçmişti.

Fransız gazeteleri Hatay meselesini Suriye dahilinde bir azınlık sorunu gibi görüyorlardı ve böyle yayınlıyorlardı. Ama Hatay meselesi bütün bir türk milletinin sorunu idi. 1937 ocağında toplanan Milletler Cemiyyeti Meclisi İngiltere Dış İşleri Bakanının teşebbüsü ve çabası ile Türkiye ile Fransa aralarında ilikli görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler sonucu 26 Ocakta bir anlaşma yapılmıştır.(Dayı, 2002. 331-340)

Mustafa Kemal Atatürk iyi bir dış politika izlemiştir. Hatay bölgesi içinde iyi bir dış politika izleyen Mustafa Kemal Atatürk Hatayı Türkiyenin sınırlarına alması için uygun zamanı bekliyordu. Hatayda yaşayan Türklere 1936 yılına kadar her türlü desteği vermiştir. Türkiye zaman geçtikce diğer devletlerle sorunların çoğu kısmını çözmüş ve 1932 yılındada Miletler Cemiyetine kabul edilmiştir. Avrupalı devletler artık Türkiyenin kendi sınırlarını genişlendirme niyetinde olmadığını sanıyorlardı. Diğer yandan ise Atatürk ve arkadaşları siyasi durumdan faydalanarak ilk önce boğazlar üstünde

üstünlüğünü sağlamak ve diğer yandanda Misaki Milli çerçevesi dahilinde bütün toprakları bileştirmek istiyorlardı. Avrupada yaşanan gerginlikler sırasında Faransa da, Suriye ve Lübnana bağımsızlıklarını vermiştir. Mustafa Kemal Atatürk bu durumdan fırsatlanarak Suriyeye verildiği gibi Hatay bölgesine de özekliğin verilmesini, Suriye gibi Hatayında bağımsız olmasını istemiştir. Bu amacla 1936 yılında Milletler Cemiyyeti Meclisinin oturumunda ozamankı Dış İşleri Bakanı Tehfık Rüştü Araz, Türkiye ile Fıransa arasında Hatay meselesinin tartışılmasını sunmuştur. Fransa tarafı ise Suriye bölgesi ile ilgili tüm hakların Suriyeye devrettiklerini ve görüşmelerinde Suriye temsilcisinin olmasını söylemiştir.

Milletler Cemiyyetinden bir sonuc almayınca, Türkiye Fransaya nota vermiş ve Fransanın Türkiye ile yaptığı anlaşmaları pozmamasını ve andlaşmalara sadık kalmasını istemiştir. Fransada Türkiyeye cevap olarak bir nota göndermiş ve bu notada da Fransanın Türkiyenin isteklerine cevap verecek yetkisinin olmadığını ve bu srunun çözülmesi için Milletler Cemiyyetine götürülmesi gerektiğini söylemiştir. Fransanın meselenin Milletler Cemiyyetine taşıma teklifini Türkiye kabül etmiştir. Yapılan görüşmelerde Hatayda (Sancak) içerde bağımsız dışarda ise Suriyeye bağlı bir status verildi.(Çeliker.2017. 660-663)

Hatay meselesi Fransa devletinin 1936 yılında Suriye devletine verdiği bağımsızlık sonrası ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının yürütdüğü dış politikada en önemli yerlerden birini de Hatay tutuyordu. Fakat 1921 yılında yapılan antlaşmada Hatay bölgesi Türkiyenin sınırları dışında kalmıştı. 1936 yılında Fransanın Suriye Üzerinden Manda yönetimini kaldırınca Türkiye Hataya da

bağımsızlığın verilmesini istedi. Türkiye'nin yaptığı bu hamle Suriyeyi hiç hoşnut tutmamıştı. Suriyeliler Hatayı Suriye toprakları içinde olduğu ve bu topraklarında Suriyenin olduğunu savunmaktaydılar. Suriye devleti toprakların Türkiye'ye asla verilmeyeceğini savunmuştur. Bundan sonra Türkiye ile Suriye arasında uzun süre bir gerginlik yaşanmıştır. Türkiye Milletler Cemiyetine sunduğu önerilerin kabul edilmeyeceği takdirde Hatay bölgesinde yaşayan Türk nüfusunun güvenliğini sağlamak amacıyla bu sınıra Türk ordularını konuşlandıracağını bildirdi. İngiltere de Türkiye'nin Suriyede asker bulundurması ve geçilmesi durumunda İraka da etki yapabileceğinden endişelenerek Türkiye'nin bu isteklerine karşı çıkmıştır.(Bayram, 2018. 645-666)

Hatay bölgesinin bağımsızlığını kazandıktan sonra Fransa ile Türkiye arasında oluşan soğukluklar ortadan kalkmağa ve ilişkiler genişlemeye başladı. Hatay bölgesinin sınırlarını belirleyecek hükümler Fransa ile Türkiye arasında 23 Haziran 1939 da Ankarada belirlenmiştir. 1938 in 2 Eylülünde kurulan Hatay devleti bağımsızlığını 1 yıl korumuş ve bağımsız olduğu sürede Türkiye ile sürekli çoktarafli ilişkiler kurmuştu. Ve sonunda 23 Haziran 1939 yılında Hatay Meclisi yaptığı son toplantıda Türkiye'ye katılma kararını almıştır. Böylece Hatay bölgesi Mustafa Kemal Atatürk'ün yürüttüğü başarılı dipolamasisi sayesinde Türkiye'ye yani Misaki Milli sınırları içerisine alınmıştır. (Dayı, 2002. 331-340)

Bu dönemlerde Türkiye Suriye ile ilişkiler ekonomik alanda da gelişmiştir. Türkiye 1925 tarihinde Suriye ile gömrük anlaşması imzalamıştır. Bu antlaşma 1 yıl sonra TBMM de kabul edilmiştir. Bu antlaşmadan sonra Türkiye Suriye ile sınırlarında gömrükler

oluşturulmuştur. Ve bunlar arasında ilişkilerde bu gömrüklerden geçerek olacaktır. Artık Türkiye ile Suriye arasında oluşan gerginlik kısmende olsa yumşamağa başlamıştı.(Kaştan, 2017. 227)

1.2.1. İsmet İnönü Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri

Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938 yılında hayatını kayb ettikten sonra onun yerine cumhurbaşkanı olarak İsmet İnönü geçmiştir. İsmet İnönü Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı olmaktaydı. İsmet İnönü'nün Ortadoğu politikası Mustafa Kemal Atatürk'ün Ortadoğu politikasından farklı değildi. Türkiye dış politikası hep batıya doğru döndüğü için ortadoğu ile sıcak ilişkiler kurulmamıştır. Diğer yandanda Türkiye'nin ortadoğuyla ilişkilerinin genişlenmemesinin nedenlerinden birisi de ortadoğudaki devletler henüz bağımsızlığını kazanmamış olmalarıydı.

1938 yılında Avrupada oluşan olaylar sonucu Fransa Hatay içi n izlediği politikasından vaz geçmiştir. Fransa Akdenizdeki yalnızlığını gidermesi için en iyi müteffik olarak Türkiye'yi görmekteydi. Bundan sonra Fransa Türkiye ile iyi ilişkiler kurmağa başlamıştır.

Akabinde Alman yayılmacılığın karşısını almak ve bunun içinde Türkiye'nin desteğinin önemli olduğunu gören Fransa Hatayı 1939 yılında Türkiye'ye bir anlaşmayla bırakmıştır. Suriyeliler buna kesin bir şekilde karşı çıkmışlardır. Bu sorun daha sonralarda Türkiye Suriye ilişkilerine etki yapmıştır. Bu günde Suriye Hatay bölgesinin kendi topraklar olduğunu savunmaktadır. Daha öncedende Türkiye ile Suriye arasında sorunların başlama nedeni Fransanın Suriyeye 1936 yılında bağımsızlık verilmesi hakkında anlaşması olmuştur.(Korkmaz,2017.102)

Türkiye ile Suriye arasında ilişkilerde 1946 yılından sonra en başta gelen konular Hatay meselesi ve bu bölgedeki su kaynakları ile ilgili sorunlar idi. Daha sonra bunlara ilaveten terrörizm sorunuda eklenmekteydi. 1946 da bağımsızlığını kazanan Suriye Hatayın Suriyeye geri verilmesi çağrılarında bulunmuştur. Hatay bölgesi üzerinde Suriye ile Türkiye arasında Suriyenin bağımsızlık kazanmasına (1946) kadar geniş bir olay yaşanmamıştır. Suriyenin Hatay üzerinden Türkiyeye herhangi bir baskısı olduğu takdirde Türkiyeinde Suriyeni bir devlet olarak tanımayacağıyla karşılık vermiştir. Fakat Irak hükümetinin aracılığıyla Türkleri Suriyenin bağımsızlığını tanımağa ikna etmiş ve Türkiye Suriyeyi bağımsız bir devlet gibi 1946 yılında tanımıştır. İsmet İnönü Türkiye cumhurbaşkanı olduğu sürede Suriye ile Türkiye arasındaki ilişkilerde genel bir durgunluk oluşmaktaydı. Suriye ile Türkiye arasında 1950 yılına kadar Hatay meselesinden başka bir sorun oluşmamaktaydı.

İki ülke arasında siyasal anlamda ilişkiler zayıf olsada diğer alanlarda en çok tarım ve hayvancılık alanlarında her iki ülke girişimlerde bulunmuştur. İki ülke arasında sağlık hizmetleriyle ilgili de gelişmeler olmuştur. İki ülke arasında ticari ilişkilerde genişlemeğe başlamıştır. Türkiye ile Suriye arasında sosyo-kültür alanlarındada bir biriyle iyi ilişkiler kurmağa başlamışlardır. (Korkmaz, 2017. 102)

1.2.3. Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri

Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönüden sonra Türkiye cumhurbaşkanı olan Adnan Menderesin yürüttüğü Ortadoğu politikasında Menderesi daha çok uğraştıran devletler Mısır ve Suriye

olmuştur. Hem Suriye hemde Mısır SSCB tarafından destek alan ülkeler olmuşlardır.

Bu zamanda Suriye devletinin Hataya karşı tutumu, diğer taraftan da Sovyetler Birliği ile dahada yakınlaşması, hemen ardından 1957 yılında Sovyetler Birliği ile antlaşmanın imzalanması ve Esinhower Doktrinini kabul etmeyeceğini bildirmesi ardından buna karşı çıkması Türkiye'yi bu yönden endişelendirmiştir.(Yetener, 2007: s.105)

SSCB ise kendi sırasında Suriye'yi desteklemiş ve Türkiye'de Suriye'yi desteklediğini söylemiştir. Türkiye'nin Irakla yakınlaşması ve Bağdat Paktının kurulması diğer Arap ülkelerinde etkilemiştir. Mısır Bağdat Paktına karşı kendi yanına diğer Arap ülkelerinde çekmeğe çalışmıştır ve bu ülkelerden Suriye'yi kendi tarafına çekmeği başarmıştır. Bağdat Paktına hiçbir Arap ülkesi dahil olmamıştır. Bölgede ise Nato üyesi olan Türkiye büyük gücü ve Suriye'nin Türkiye ile mücadele etmesi beklenemezdi. Suriye bu dönemlerde SSCB nin etki altına daha çok düşmeye başlamıştır. SSCB nin etkisiyle Suriye'nin iç ve dış politikasında değişiklikler yaşanmıştır. Suriye'de yönetimde Bass Partisinin etkisi giderek artmıştır. Suriye için bölgede iki tehlikeli güç vardı. Birincisi İsrail devletiydi. Bu devlet batının desteği ile yaranmış ve Arap devletleri için büyük bir tehlike olmaktaydı. Diğer tehlike ise NATO üyesi olan Türkiye Cumhuriyetiydi. Türkiye'nin Hatay davası ve Hatayı Türkiye'ye katması, gelecekte Suriye'den daha çok toprak alacağı korkusundan dolayı büyük tehlikeydi. Bu düşünceler Suriye ile Türkiye'nin bir biriyle iyi ilişkiler kurmağa engel olmaktaydı.(Yılmaz, 2016. 222)

Türkiye Suriyeyi 1919 yılından beri takip etmeğe başlamıştır. Menderes döneminde bu takip devam etdirilmiştir. Menderes döneminde Türkiyenin Suriyeyi dahada yakından izlemesinin temel nedeni SSCB nin Suriyede yaptığı işler ve yakın zamanda Türkiye için yaratacağı tehlikeydi. Hatay sorunu Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerde hep gerginlik yaratmıştır. Bu dönemde Suriye Hatayın kendi topraklar olduğunu iddia etmekle kalmamış, basılan haritalarda Hatay Suriyenin sınırları içinde gösterilmiştir. Bunun üzerine Bakanlar kurulunda alınan bir kararla, bu haritaların Türkiyeye getirilmesi yasağı koyuldu. Suriyeli Millet vekillerinden bazıları Hatayın Suriyenin olduğu ve Suriyedeki seçimlere Hatayında milletvekili çıkarması gerektiğini savunmuşlardır.(Korkmaz, 2016. 55-58)

Bağdat paktının imzalanmasından sonra Mısır ve Suriye kesin bir şekilde karşı çıkmışlardır ve Irakında bu pakta girmesinin karşısını alarak bunu engellemek istemişlerdir. Mısır ve Suriyenin pakta karşı geçirdikleri geniş kampanyalar sırasında İngilterenin pakta katılması, Mısır ve Suriyenin Bağdat paktının İngilterenin bir oyunu olduğunu düşünmeye başladılar. Pakt Arap ülkelerinde dikkatini çekmemekdeydi. Mısır ve Suriye Irakı dışlayarak kendi aralarında bir antlaşma yapmağa başladılar. Suudi Arabistan da bunlara katılmıştı. Bu durumu gören Adnan Menderes şöyle açıklamalar vermiştir; “ Türkiye Irak Antlaşmasında gizli bir maddenin olmadığı, ancak buna rağmen bu andlaşmadan rahatsız olan Mısırın Arap ülkelerini tehdit ve baskı yoluyla Bağdat paktına girmekten men ettiğini ifade etmiştir. Bu baskı ve tehditden kaynaklı olarak Suriyenin pakta katılmadığını ve eğer Mısır ve Suriyenin bu tepkisi daha ileri giderse

Türkiye ile Suriye ilişkilerinin geleceğinin tehlikeye gireceğininde söylemiştir”.

Türkiye'nin verdiği bu sert açıklamalara Suriye şöyle karşılık vermiştir; “ Suriyenin Türkiye ve Irak'a karşı herhangi bir düşmanlığının olmadığı ve kendi refah ve geleceği için bu şekilde bir dış politika belirlediğini ayrıca bu politikanın diğer bir amacı da İsrail'e karşı sınır ve istiklalini korumak olduğunu ve bunun dışında herhangi bir amacın bulunmadığını belirtmiştir”.

Bu gelişmelerden sonra Türkiye Suriye'ye nota verir. Türkiye'nin verdiği notada Mısır ve Suriyenin Bağdat paktına karşı birleştiği ve Suriyenin Mısırın Türkiye'ye karşı dümanca tavrına destek verdiğini bunun da Türkiye'nin Suriye ile olan gelecek ilişkilerine etki yapacağı belirtilmiştir.

Suriye bu notaya verdiği cevapta ise Mısır'a yaklaşmanın esas nedeni İsrail tecavüzünün olduğunu belirtmiş ve Türkiye ile de iyi ilişkiler kurmağa çalıştığını söylemiştir.(Korkmaz,2016. 55-58)

Türkiye'nin verdiği sert notaları arap ülkeleri tarafından iyi karşılanmamış ve buna karşı çıkmışlardır. ABD ve İngiltere ise bu durumu görüp Türkiyeden Suriye'ye karşı yumşak politika izlemesini istemişlerdir. Böyle devam edeceği takdirde Arap ülkelerinin Bağdat Paktından keçilmeleri söz konusu olacaktı ve burada İngiltere ve ABD hiç isdemezlerdi.

1954 yılında imzalanan Balkan ittifakından sonra Türkiye İngiltere ve ABD nin desteği ile Ortadoğuda da böyle bir ittifak kurma çabasına girmişti. Bu bölgenin Türkiye sınırlarına yakın olduğu ve gelecekte burada oluşan olayların Türkiye'nin sınırlarına sızacağından endişe

etmekteydi. Diğer yandanda SSCB nınburada nüfuzunu artırması da Türkiyeyi endişelendirmekteydi. Türkiye ABD ve diğer Batı devletlerini bura çekmek için, buranın Sovyetlerin etkisi altında olduğunu ve bu boşluğu doldurmaları gerektiğini söylüyordu. Suriye ile Türkiyeyi yaptığı tüm girişimlere rağmen ilişki kurmağa yanaşmıyordu. Suriyede iktidarda olan Baas partisi yalnız Suriyede kendi etkisini değil komşu ülkelerde de etkisini göstermekte idi. SSCB yanlısı olan Suriye Sovyetlerle geniş ilişkiler kurarak Türkiyeye karşı çıkmaktaydı. Türkiye bölgede Suriyeninde Sovyetler tarafına geçmesi ve bölgede yalnız kaldığını düşünüyordu. Bu dönemlerde Türkiye ve Suriye arasında krizin artması ve ABD ile SSCB nin bir birine karşı bu ülkelerden kullanmaları bölgede gerginliği dahada artırmıştı. ABD ve SSCB nin bir birine tehdit dolu notalar göndermesi ve Suriye ile Türkiye sınırları arasında çıkan çatışmalar durumun ne kadar ciddi olduğunu göstermekteydi. (Korkmaz, 2016. 68)

Fransa İkinci Dünya savaşı sırasında Suriyeden çekilmek zorunda kalmıştı. Fransanın Suriyeden çekilmesi Türkiye Suriye rekabetini artırmıştı. Suriyenin Türkiyeye karşı Hatay ile ilgili toprak iddiaları güclenmekteydi. Sovuk Savaşın başlamasından sonra Suriyede dahil plmakla Ortdaoğu bölgesi ABD ve SSCB nin rekabet alanına çevrilmiştir. ABD burada kendi nüfusunu artırılmasına askeri paktların olturulmasıyla görmekteydi. ABD nin desteği ile Ortadoğuda birçok Askeri pakt kurulmuştur. (Ağırakça, 2019)

Soğuk Savaşın sonlarına doğru giderken Türkiye ile Suriye arasında bir başka sorun ortaya çıkmaktaydı. Bu sorun su sorunuydu. Türkiye ile Suriye arasında olan su sorunu en çok Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde olmuştur. Türkiye'nin bu nehirler üzerinde barajlar inşa

etmesi ve GAP projesini hayata geçirmesi yalnızca Suriyeni değil aynı zamanda Irak ve diğer Arap ülkelerinde rahatsız etmiştir. Ortadoğuda petrol bolluğu yaşanırken su kıtlığıda önde gitmekteydi. Bögle bir durumda da su problemi bir krize dönüşe bilirdi. Suriye ile Türkiye arasında ilişkilere su sorunuda katılmıştı. Diğer yandanda Ortadoğu Ülkelerinin Türkiyeyi “ Su İmperyalisti “ gibi suçlaması, Türkiyenin bu konuyla ilgili harekata geçmesine neden olmuştur. Türkiye bu suçamları üstünden götürmük için “ Barış Suyu Projesi”ni önermiştir. Fakat, Suriye ile Suudi Arabistan bu projeye karşı çıkmışlardır ve bu proje hayate geçmemiştir.

Suriye ise kendi arasında Fırat ve Dicle nehirlerini uluslararası su yolları olarak görmekteydi. Bundan sonra su sorunu Suriye tarafının PKK örgütüne desteğ vermesi ile, Türkiye tarafından bir dış politika aracı olarak kullanılmıştır.(Dalkırmaz, 2015. 60-70)

1.3. AKP Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri

1.3.1. Türkiye’nin Komşularla Sıfır Problem Politikası ve İşbirliği Politikası

Yürütülen bu politikanın yaratıcısı Ahmet Davutoğlu olmuştur. Bu politika AKP nin dış politikasını belirleyen temel yaklaşım olmuştur. Bu yaklaşıma komşu ülkelerle oluşan sorunları minimize etmeği amaçlamıştı. Ahmet Davutoğlu da bu politikayı şöyle yorumlamıştı: “Sıfır Problem Siyaseti aslında Türkiyenin komşundaki devletlerle dahada iyi ilişkiler içinde olmasını sağlayacak ve ülkemizin etrafı düşmanlarla çevrilidir ve bu çok tehlikelidir piskolojisinden kurtulmak için uygulanan bir politikadır”.

Türkiyenin yürütdüğü “ Sıfır problem politikası”nın gerçekleşmesi için komşu devletlerindende çok aslı durumdaydı. Son dönemlerde bu politikada değişmelere neden olan sorunlar komşu ülkelerdede çıkmaktaydı. Kısacası Ortadoğu adlandırdığımız bölge değişmekteydi. Değişen bir düzeydede bu politikayı izlemesi biraz zor olacaktır. Fakat bu politika sayesinde Türkiyenin bölgedeki niyetinin komşularıyla iyi ilişkiler kurmak olduğu görülmekteydi.

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilere Suriye açısından düşünülen Türkiye Suriye arasındaki İlişkiler daima sorunlu olmuştur. Bu süreç Abdulla Öcalanın tutuklanmasına kadar sürmüştür. Türkiye tarafından bu ilişkiye bakıldığında ise Suriye devleti bir tarafdanda Hatay sorunu ve teröristlere verdiği desteyle diğer tarafdanda Hatay sorunu ile ilgili Olarak dpst bir devlet olmamıştır.

Abdullah Gülün 1998 yılında Türkiye TBMM de yaptığı bir konuşmasında da Suriyeyi terörizme yardımıyla suçlamıştır. Konuşmasında şunları söylemiştir: “Şam yönetimi, sadece Türkiyeye karşı terör ve terörist grupları destekliyor değildir. Dünyanın birçok köşesindeki illegal terör odaklarına da açıkca destek verdiği, bütün kamuoyu tarafından bilinmektedir. 15 senedir ortaya çıkan bölücülük akımının da en büyük körükçüsü ve destekçisi malesef Şam yönetimi olmuştur. PKK terör örgütünün başı Abdulla Öcalanın 15 senedir Suriyede güvenlik içinde korunduğu alenan tüm dünya tarafından bilinmektedir. Suriyenin pışkinlik ve vurdumduymazlığı kesinlikle kabul edilemez. Bu belayı yok etmek için, askeri müdahale de dahil olmak üzere bu operasyonu yapabilme kabiliyetine sahiptir”.(Knalıtopuk, 2014)

AKP nin 2002 yılında iktidara gelişinden sonra Suriye devleti ile de ilişkiler hızlanmıştı. Ahmet Davutoğlu partininizlediği dış politikada her zaman söz hakkına sahip olmuş biridir. Diğer yandan da

Müslüman ülkelere karşı sempatiyanın olması, diğer yandan da partinin muhavazakar olması, Türkiye'nin Ortadoğuya doğru yönelmesini ve ordaki devletlerle iyi ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Akp'nin lideri olan Recep Tayyip Erdoğan ve Davutoğlu Ortadoğuya daha çok önem vermişlerdir. Türkiye Suriye ile ilişkilerini iyiye doğru deydireceyi taktirde Ortadoğuda söz sahibi olabileceğini biliyordu. Teroristlerin başı olan Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra Türkiye ile Suriye arasında hiçbir sorun kalmamış denile bilirdi. Artık gelişen ilişkilerde Türkiye ile Suriye arasında yakınlaşma başlamıştı. Suriye Batıya açılmak istiyorsa Türkiye ile iyi ilişkiler kurması gerektiğini anlamıştı. Diğer yandan Türkiyede Arap devletleri ile ilişkileri iyi düzene sokması için Suriyeyle ilişkileri düzenkemesi gerektiğini biliyordu. Suriyenin Türkiye'ye komşu devlet olması güvenlik ve strateji bakımından da önemlilik arz ediyordu. Diğer yandan Kürt sorununun ortaya çıkması Türkiye ve Suriyenin bunlara karşı birlikte hareket etmelerine zemin yaratdı. Lübnan'ın eski Başbakanı olan Refik.H e 2005 yılında suikast düzenlenmiştir. Bu suikastı Suriyedeki örgütler kendi üstlerine çekince Batılı devletlerin gözü Suriye'ye dönmüş, Arap devletlerinin bazıları Suriyeyle ilişkileri kesmiş ve Avrupa Birliğinde Suriyeyle olan ilişkileri durdurmuştu. Türkiye Suriyenin buhran içinde olduğunu görüp ve bunu kullanmıştır. Suriye ise Türkiyeyle arasındaki ilişkileri genişletmeğe başlamıştır.

2009 yılına gelindiğinde Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler en üst düzeye ulaşmıştır. Suriye ve Türkiye arasında 2009 16 Eylülünde İşbirliği Konseyi Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile birçok eylemler ön görülmüştür. İki ülke arasında vizeler kaldırılmıştır.

Erdoğan Suriyenin Türkiye için Arap devletlerine açılan bir kapı, Türkiye'yi ise Suriye için Batıya açılan bir kapı olduğunu söylemiştir. Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye arasında ekonomik kalkınmayı sağlayacak anlaşmada imzalanmıştır. Suriye ile Türkiye Arasında gelişen ilişkilerle Suriyenin 2006 yılında Türkiye'ye yaptığı ihracat 2010 yılında üç kat artmıştı.(Ulus, 2014. 12)

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI DÖNEMİNDE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

2.1. Arap Baharı

Arap Baharı Orta Doğudan başlayarak Kuzey Afrika ve Hazar bölgesinde kapsayan bir devrimdir. Bu bölgelerde yaklaşık 20 ülkede halkların kendi rejimlerine karşı çıkarak değişmesini istediği için harekatlara başlamıştır.

Arap Baharı bir yandan halk ayaklanması olarak diğer yandan da Ortadoğuda yaşayan halkların ilk defa bölge örgütlü bir şekilde demokrasi aramsı Ortadoğu tarihinde bir yeni yıldır. Arap Baharı adlandırdığımız bu dönemde halkların kendi devletlerindeki rejimlere karşı çıkmaları ve bu rejimleri kendi istedikleri gibi demokrasiye uygun olarak değiştirmeleri ve en azından buna çalışmaları bölgelerde savaşları genişletmişti.

Arap Baharının temelini atıldığı ülke olarak Tunus görülmektedir. Üniversiteden mezun olan bir öğrenci sokakta kendi geçimi için kurduğu tezgahı zabıtarlar tarafından dağıtılması ve öğrencinin bunu protesto etmek için kendini valilik önünde canlı canlı yakması Arap Baharının temellerini atmıştır.(Çelik, 2015: 15-22)

Arap Baharı bir devrimi yoksa isyan mı sorusuna böyle cevap vereceyiz. Araştırmacılar bir devrimin ne zaman artaya çıkacağı ve bir üsyanın ne zaman hangi durumlarda devrime dönüşeceğini açısından araştırmalar yapmışlardır. Goodwin devrimi “ her hangin bir devletin kendisini yada

o devletin yarattığı siyasi rejimini ordaki halk tarafından karşılık verilerek ortadan kaldırması durumudur” diye tanımlamıştır.

Araştırmacıların yaptığı bu araştırmalarda bir üsyanın devrim olarak kabul edilmesi için temelde bazı şartlar öne sürülmüştür. İlk olarak bu hareketler kitlesel olmalıdır, ikinci olarak sistematik veya yapısal olarak bir değişikliye yol açmalıdır, son olarak ise bu hareketler şiddet içermelidir. Bu şartlar koşulunda Arap Baharında bir devrim niteliği taşımaktadır.

Goldstonenun ileri sürdüğü şartların bütünü Tunus, Libiya ve Mısırdada mevcut durumda iken Suriyede, Körfez ülkelerinde, Fas, Ürdün, Bahreyn, Kuveyt, Umman ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde mevcut olmamıştır. Libyada devrimin dahada yğun olduğu ve bu sırada rejim güçleri ve rejime tarafdar olanların çoğu öldürülmüştür. Suriye ve Mısırdada devrimin şiddeti oldukça fazla olmuş ve burda orduların bir kısmı muhalif güçlere katılmıştır. Devrim şiddetinin kısmende az olduğu ülkeler Yemen, Bahreyn ve Tunus gibi ülkeler idi.

Üsyanların yapısal değişikliklere en çok hangi ülkelerde yol açtığı sorulduğunda ise cevap olarak Tunus ve Libya olacaktır. Tunusta serbest seçimler yapılmış ve başarıyla sonuçlanmıştır. Libyada ise Kaddafi rejimi ortadan kaldırılmıştır ve buna NATOnun müdahileside büyük etki yapmıştır. (Duran, İnât, Usul, 2011: 93,95)

Arap Baharı süreci ilk olarak ekonomik sebepler üzerinden ortaya çıkıldığı düşünülse de daha soradan halkların siyasi özgürlük istemesi ve bununöne çıkması Arap Baharını dahada şekillendirmiştir. O zamana kadar Ortadoğudaki ülkelerde iktidarda olanlar realpolitik ilkelerine göre hareket etmekteydiler. Onlar demokratik bir katılıma ve iktidar değişikliğine karşı çıkmışlardır. Bu nedenlerden dolayı da halkların temel

istekleride iktidara geçenlerin devleti demokratik bir şekilde yönetmesidir.

Ortadoğudaki bu değişimin burdakı ülkelere birer birer yayılmasında medyanın önemide büyüktür. Bazı yorumculara göre bu devrime “sosyal medya devrimide” denilmektedir.

Diğer taraftan bakıldığında bu ülkeler İngiltere ve Fransıanın işgali altında olmuşlar. İkinci Dünya Savaşına kadar manda altında olan bu ülkelerin sınırlarında dini ve milliyetinden aslı olmayarak İngilizler ve Fransızlar tarafından istedikleri gibi çizilmiştir. Bunun sonucu olarakta bu bölgedeki devletler ulus inşa sürecini tamamlayamamışlardır. Burdakı dini ve etnik gruplarda devletlerde söz hakkına sahip olmamışlardır. Bunların sonucu olarakta devrim süreci dahada hızla devletler arasında yayılmağa başlamıştır.

Arap Baharında içsel faktörler olarak yöntemlerin pozulması(yozlaşması), adamların takip edilmesi, rüşvetlerin çoğalması, iktidarda olanlar kendi hakimiyetlerini korumak için halka karşı uyguladıkları baskıcı hareketleri ve diğer yandanda halk yoksulluk ve sefalet içinde yaçarken iktidarda olanlar ve kendi aileleri gösterişli bir yaşam tarzında yaşamaları gösterilmektedir. (Çelik , 2015 : 28-36)

Arap Baharı sürecinde bu bölgedeki halkalrın kendi devletlerinden birtakım isdekleri vardı ve yerine getirilmesini istiyorlardı. Halkın isteylerinden birisi yönetime halkında katılmasıydı. Diğer bir deyişle halkda iktidarda söz hakkına sahip olacak, halka birtakım özgürlükler verilecek, çokpartili bir sistem yaratılacak ve bu partiler rekabet halinde olacaklar son olarakta yargının bağımsız olmasını ve basın özgürlüğünü istiyorlardı. Halkın bir diğer isteyi ise kötü durumda olan ekonominin iyileştirilmesidir. Halkın bir diğer istyi ise kendi devletlerinin Batılı

devletler tarafından şekillendirilmesini istememelriydi. Yaniki Batılı devletlerin istekleri doğrultusunda değilde kendi öz politikalarını kurmalarını istemekteydiler. Halkların bu isteklerinin yerine getirilmemesi isyanların genişlemesine neden olmuştu.(Ünal, 2017; 148-151)

Bölgedeki halkların ekonomik sorunlarının genişlemesi ve bu sorunları çöze bilmemeli diğer yandanda iktidarda olanlar bu sorunlarla hiç ilgilenmemeleri protestoların temel nedenlerinden birisi olmuştur. İlk başlarda halkların çıkışları geniş bir etkinlik kazanmamıştı. İletişim teknolojilerinin genişlemesiyle halkların protestolarının çabuk ve etkili bir şekilde yayılmasına neden olmuştu. (Uğur, 2017: 3-5)

2.2. Suriye’de Arap Baharı

Arap Baharının temelleri koyulan Tunusta başlayan protestolar diğer Arap ülkelerinde de yayılmağa başlamıştı. Protestolar Libya, Mısır ve diğer Arap ülkelerinden sonra Suriyede de genişlemeye başlamıştı. Mart 2011 yılında Suriyede protestolar ortaya çıkmağa başlamış ve kısa bir zamanda uluslararası bir gündeme taşınmıştır. (Uğur, 2017: 8-9)

Kuzey Afrika ülkelerinde ve Orta doğu ülkelerinde başlayan ayaklanmalar bir taraftan Suriyede olan rejimi endişelendirsende bu rejim bu ayaklanmaları önemsememeği önüne koymuş ve Suriyenin diğer ayaklanma olan devletlerden farklı olduğunu göstermek istemekteydiler. Suriyedeki rejim bu ayaklanma tehlikesinin Suriye için geçerli olmadığını düşünmekteydi. Onların düşüncelerine göre halk bu rejime bağlıydı ve ekonomik zorluklara karşı koya bilecek güçteydi. Suriyedeki rejimin bu düşüncesinden bir süre geçmemiş 2011 yılının mart ayından Suriyede gösteriler başlamıştı. Suriyedeki rejimin bu

gösterilere baskı uygulamasıyla olaylar ülkede bir iç savaşa neden olmuştur. (Şen, 2013; 59)

Suriyede geniş çaplı isyanların nasıl başladığına geline ise martın başlarında başlayan barışçıl ve küçük gösterilere rejimin müdahilesi ve çok sayıda insanın ölmesi ülkede bir iç savaşın başlamasına neden oldu. Diyer yandanda olayları dahada genişleten bir olay ise Dera kentinde duvarları boyamaları nedeniyle iki gencin tutuklanması ve onlara verilen işgenceler oldu. Gençlerin aşiretleri sokaklara tökülerek onların verilmesini istedi. Karşılığında ise devletin güç kullanarak ayaklanmayı bastırması daha sonralar dahada geniş ayaklanmalara neden oldu. (Karkın, Yarıcı, 2015: 6-7)

Suriyede gösteriler olduğu zaman rejimin başında olan Esedin kendi halkına karşı savaşacağı çoğu tarafından bilinmekteydi. Ayaklanan halk ise Batıya güvenerek Esede karşı koyabileceklerine güveniyorlardı. Bunların ortaya çıkması diğer bir değişle Suriyedeki iç savaşın asıl nedenleri şunlardır.

a) Ekonomik nedenler

Beşer Esad Suriyede iktidara geldiği zaman halkına bazı sözlerde vermişti. Ekonomik reformlar yapmağı ve Suriyedeki ekonomiyi düzenleyeceğini söylemişti. Esedin yürüttüğü reformlar sonucu kuraklığın hızla büyümesi ve Suriye ekonomisinde tarıma dayalı olduğunu göz önünde bulundurarak bu gidişatda ülke ekonomisinin çökmesine neden olmuştur.

b) Sünni-Alevi çatışması

Suriyedeki iç savaş diğer Arap Baharı olan ülkelerdeki savaşlar kıyaslandığında en kanlı savaş olarak görülmektedir. Bu iç savaşa etki

yapan esas unsurlardan biriside dini ve etnik farklılıklar idi. Diğer ülkelerde Şii ve Sünni çatışmaları görüldüğü taktirde Suriyede üçüncü bir dini grup olan Alevilerde bu çatışmalara dahil olmuşlardır. Alevilerin Fransız mandasından daha çok yararlanmaları bunlara daha geniş imkanlar yaratmaktaydı. 1950 yıllarında yapılan tüm darbeler sünniler tarafından yapılmıştır. Ordudaki sünnilerin iktidar için bir birleriyle çatışmaları ordudaki sünni kanadını kırmış yerini ise Aleviler almıştı. Aleviler ve Sünniler arasında o zamandan veri bir çatışma ve aralarında bir güvensizlik kalmaktaydı. Beşer Esed döneminde üsyanların çoğalması Sünni ve Aleviler arasındada gerginliyin artmasına neden olmuştu.

c) Rejimin politik baskıları

Suriyedeki rejim güç kullanarak halkın kendi rejimini deyiştirmesini engellemişti. Halın iktidarda söz hakkına sahip olmasını istemiyordu. Mahkumlara işgenceler verilmekteydi. Diğer yandanda iktidarın güvenlik güçleri bireylerin resmi süreci izlemedikleri taktirde tutuklayarak hapse atmaktaydı. Bu dönemde yargının bağımsızlığı da yoktu. Suriyedeki rejim bireylerin özgürlüklerinede birtakım kısıtlamalar getirmiştir. Tüm bunları ve bunun gibi nedenleri bir araya toplayarak Suriye halkının zamanla protestolar yapmaları hiçde şaşırtıcı olarak görülmemekteydi. (Özdemir, 2016; 90-93)

2.3. Arap Baharı'nın Türkiye'ye Etkileri

Arap Baharının yayıldığı bölgelerde Türkiyeninde bir bölgesel güç olarak görülmesi ve Türkiyenin Arap Baharının yaşandığı ülkler hakkında atdığı addımları ve yaptığı açıklmaları dikate almamız gerekmektedir. Türkiye artık bir bölgesel güçtür ve Arap Baharında komşuluğunda olan ülkelerde yayılması Türkiyeyi endişelendirmekteydi.

Türkiye Başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan ve Türkiye Dışışleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlunun Arap Baharı olan ölkeler hakkında sıklıkla yaptıkları açıklmalar ve o ölkelerin nasıl ve hangi politikaları izlemeleri hakkında konuşmalar yapmaktaydılar. Türkiyeden halklara daha çok üst seviyede bir desteğ sunmak için verilen açıklmaları bir duygusallığa değilde belirli bir politikaya ulaşmak ve o politikayı gerçekleştirmek için yapılan çalışmalara bağlamak daha doğru görölmektedir.(Kibaroglu, 2011: 31)

Türkiye için Arap Baharı Suriyeye geçmemesine kadar bir sorun yaratmamaktaydı. Arap Baharı olan ölkelerle dahada sıkı ilişkiler kuracak ve Türkiye bunlardan yararlanacaktı. Buda Türkiyenin yararına olacaktı. Fakat Arap Baharının Suriyeye sıçraması durumları değiştirmiştir. O zamana kadar ılımlı bir politika yürüten Türkiye artık kendi politikasını sertleştirmeye başlamıştır. Bundan sonra ise Türkiyenin İran ve Suriye ile kurduğı ilişkiler sertleşmeye başladı. Diğer bir değışle bu ölkeler arasındaki ilişkiler olumsuz yönde ilerlemeye başlamıştı.

PK Knın Suriyedeki kolu olan PYD nin PKK ya desteğı ve PKK nın dahada büyük sorunlar yaratması Türkiye-Suriye ilişkilerini dahada kötüleştirmiştir. Arap Baharı Türkiye için bir taraftan olumlu olduğı kadar diğer taraftanda sorunlar yaşatmıştır.(Üniver, 2012: 13)

Türkiyenin bu dönemlerde Ortadoğuya karşı yürütdüğü politikalarda “Yeni Osmanlıcılık” fikirlerinin tartışıldığı bir zamanda ve “komşularıyla sıfır sorun” politikasının uygulandığı zamanda Arap Baharının ortaya çıkması bu politikaların uygulanmasına büyük engeller yaratmıştır. En çokta sıfır politika izlenilen bir bölge artık rahat hareket edemez bir duruma gelmiş ve savaş alanına dönmüştü. Komşularla sıfır

sorun politikası Türkiye'nin bölgede istikrar kurmak için bir araç olarak kullandığıda görülmektedir. Arap Baharı öncesi Türkiye-Suriye ilişkileri iyi bir şekilde devam ettirirken hatda vizeler bile kaldırılırken Arap Baharı döneminde iki ülke arasındaki durum savaş halini almıştı. Türkiye'nin bu politikayı izlemekte temel nedeni eğer komşuluğundaki ülkelerde bir sorun yaşanır o zaman batılı güçler burda çoğalmağa başlayacak ve bölge batılı güçlerin etkisi altına düşecektir. Fakat Suriyede oluşan gelişmelerden dolayı Türkiye bu politikayı uygulayamamaktadır.(Duran, Özdemir, 2012: 187)

Arap Baharı adlandırılan süreç Türkiye'ye sadece siyasi taraftan etki yapmamış aynı zamanda ekonomik, kültürel ve coğrafi olarakta etkiler yapmıştır. Türkiye eski yıllardan beri komşu ülkeleriyle iyi komşuluk ilişkileri kuramamıştır. Son yıllarda ilişkilerin iyiye doğru gitmesi ekonomiyede iyi etkilerde bulunmuştur. Fakat Arap Baharının ortaya çıkması ilişkilerin yeniden kötüleşmesine ve sonuç olarakta en başta ekonomiyede etkide bulunmuştur. Diğer yandan sosyal etkide büyük bir yankı bulunmuştur. Arap ülkelerinden Türkiye'ye göç eden insanlara yardımlarda bulunma ve belli maliyetlere katlanmada Türkiye'yi sosyal taraftanda etkilediğini görmekteyiz. (Buzkıran, Kutbay, 2013: 153-159)

Arap Baharıyla birlikte Ortadoğuda dolayısıyla Türkiye'nin dış politikasında birtakım değişiklikler olmuştu. İlk olarak Ortadoğuda oluşan güç dengelerine Türkiye'nin yönelmesiydi. İkinci olarak ise bölgede dahada büyüyen demokrasi kavramı ve diğer yandan da Türkiye'nin yürüttüğü dış politikanın retorik araç kiti imajındadır. Üçüncü süreç ise Ortadoğudaki tehditlerin yapısının değişmesidir. Son olarakta ise Türkiye'nin Arap Baharı döneminde yürüttüğü politika ile

Türkiyenin Batıya olan bağları yeniden bir görünüm kazanmıştır.(Kardaş, 2013: 73)

Ortadoğudaki Arap Baharı sürecinde Türkiye hangi ülke olursa olsun daima halkın ve demokrasi yanlı olduğunu dile getirmiş ve değişimlerinde desteklemiştir. Türkiye diğer taraftanda Müslüman ülkelere seslenerek reformların yapılmasını istemiş ve bu reformların onların lehine olacağını dile getirmiştir. Fakat bazı ülkeler halkakarı zor kullanması Türkiye'yi kızdırmış ve Türkiye'de bölgede aktif bir aktör haline dönüşmüştür. Bunlara Türklerin Arap ülkelere ziyaretlerini göstere biliriz. Bu ülkelerdeki halklarda Türkiye'ye bir sempati beslemiş ve Türkiye'yi bir kurtarıcı olarak görmüşlerdir.

Türkiyenin bu tutumu bölgede büyük ilgi ve yankı göstermekteydi. Bölgedeki ülkelere göre Türkiye Arap Baharından güçlü bir devlet olarak çıkarsa gelecekte bölgede başak bir güç durumuna gelecektir.(Özdemir, 2013: 129-130)

2.4. Türkiye-Suriye Krizi (2011-2014)

Arap ülkeleri 2011 yılından başlayarak halk hareketlerine şahid olmuştur. Bu ülkedeki halklar rejimlere karşı çıkarak demokrasinin genişlemesini istemektedirler. Bu ülkelerden birisi Suriye devleti idi. Suriye Türkiye için komşuluğunda büyük bir tehlike sayılmaktaydı ve Türkiye'de bundan etkilenmekteydi. Suriyede halkın protestolara başlaması ve iktidarında zor kullanarak bunları yatıştırmak istemeleri ülkeni bir iç savaşa çekmekteydi. Bu durum ülkede geniş çaplı silahlı karşıdurmaya getirib çıkarmaktaydı.(Sandıklı, Semin, 2014: 194)

2.4.1. Suriye’de Kriz

Suriyede savaşın başlanmasından muhalif birlikler bir araya gelerek birleşmemişlerdir. Muhalifeti temsil eden Özgür Suriye Ordusu iyi bir alt yapı oluşturamamıştır ve bunu sonucu olarakta ortaya birçok mhalif gruplar çıkmıştı. Bunların dışında Esadın yanında savaşmak için Rusiyadan, İrandan ve diğerk yabancı şii savaşçıları Suriyeye gelmekteydi. Fakat Suriyedeki Muhalifetde yabancı savaşçılarla bir üstünlük kurmağaba başlamıştı. Savaş sürdürülürken Suriyede birçok ittifaklar kurulmuş ve bazı gruplarda etkinlik kazanmıştı.(Ulutaş, Kanat, Acun, 2015: 8-9)

Suriye devletinde oluşan bu kriz yalnızca Suriyenin i dengesini değil aynı zamanda bölgesel ve en esasıda küresel bir etki yapmıştır. O zamana kadar yumşak bir politika izleyen Türkiye hükümetinin imajı bu krizle birlikte zayıflamağaba başlamıştı. Buna karşılık olarakta Türkiye muhalif glerin yanında yer almış ve onlara destek vermeğeba başlamıştır. Bazı Arap devletleri Suriye Hkmetinin yanında olduğunu bildirerek Esada her türlü yardımı yapacaklarını vaad emişlerdir. Rusya da eskiden bersi Suriye ile dostluğunu sürdürmüş ve şimdide Esadın yanında olduğunu bildirmiştir. Bunlara karşılık ise Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği yumşak bir politika izlemeğede devam etmişlerdir.

2012 yılına gelindiğinde Suriye meselesi artık Birleşmiş Milletlere taşınmıştı. Fakat burada söz hakkına sahip olan Rusya ve in Esada karşı verilen tüm kararları veto yetkisi kullanarak engellemiş ve şam yönetiminin aleyhine bir karar çıkmasını engellemişlerdir. Bunlar devam ederken Suriyedeki iç savaşta 140 000 den çok kişi hayatını kayb etmiş ve bu büyük bir katliam olmuştur. Artık iç savaş büyük yankılar doğurmağaba başlamıştı. Suriyede 5 milyondan fazla ahali artık hayta

tutunmaya çalışmaktaydı ve yarısında komu ülkelere göçler etmeye başlamıştı.

Artık Suriye krizi yalnızca Ortadoğu ülkelerini değilde bölgede güç sahibi olmak isteyen büyük güçleri Amerika Birleşik Devletlerini ve Rusyanıda karşı karşı koymuştur. Suriye artık bir bölgesel değilde bir küresel savaş alanına dönmüştü. Bu güçlerin burada karşı karşıya gelmesi yeni bir Soğuk Savaşın meydana gelmesini sorusunu gündeme taşımaktaydı. (Eker, 2014: 22-23)

Amerika Bileşik Devleti ve Rusiyadan sona Avrupa Birliğine üye olan ülkelerde Suriye krizinde bir çözüme ulaşmak istiyorlardı. Üye devletler ne kadar aynı bir fikirde olsalarda etkin bir politika uygulamayı başaramamışlardır. (Özcan, 2017: 5)

2.4.2. Türkiye-Suriye Kriz'inin Başlanması

Suriyede oluşan durumlar sonucu Türkiye Suriye iktidarı ile ilişkileri soyumağa başladı. Diğer taraftanda Türkiye Suriyedeki muhalifetle ilişkileri genişletmeğe başlayınca Suriye iktidarı ile Türkiye arasında gelirimler tırmanmağa başlamıştı. Suriye iktidarı Türkiyeni muhalefete desteyi ile suçlamaktaydı, Türkiye ise her defasında bunu geri çevirmekteydi. Türkiye ile Suriyedeki faaliyet gösteren muhalifet arasındaki resmi iletişim Suriye Ulusal Konseyinin İstanbulda ofis açmasıyla başlamıştı. Özgür Suriye Ordusu bunu işbirliği gibi tanımlasada Türkiye bunun sadece İnsani yardımlar için olduğunu söylemekteydi. (Çağlar, 2014: 11-12)

Suriyede gerginleşen savaşların Türkiyeyede etkileti çoğalmaktaydı. Türkiye ilk zamanlarda Esed rejimine tamda karşı çıkmamaktaydı. Bunun temel nedenlerinden biriside Esed rejimiyle ilişkileri

koparmamak ve iyi ilişkiler kurmaktı. Fakat Esed rejimin yaptığı baskıların artması Türkiye'yi bu tutumdan geri dönmesine neden oldu. Esedin baskıları arttıkça Türkiye'de Esede sert mesajlar göndermeye başlamıştı. Türkiye Esedin bu hareketini Türkiye'nin iç işleri için tehlikeli olduğunu bildirmekteydi. Türkiye ile Suriye arasında ilişkilerin dahada kötüleştiği bir zamanda Türk uçağının düşürülmesi artık gerginliği iyice yükseltmişti.(Altundeger, Yılmaz, 2016: 291). Uçağın Türkiye'ye ait RF-4E Phantom keşif uçağı olduğu bilinmektedir. Bu kriz sırasında Türkiye uçağın keşif amaçlı ve silahsız olduğunu bildirmekteydi. Suriye hava sahasında yanlışlıkla ihlal ettiğini ve bu gibi durumların her yerde ve kısa zamanda olduğunu belirtmekteydi. Suriye ise kendi sırasında uçağı yanlışlıkla vurduğunu ve İsrail uçağı olduğunu zann etmeleri sonucu olayın olduğunu savunmaktaydı. Diyer tarafdanda Suriye hava sahasını ihlal ettiğine göre uçağı düşürüldüğünü bildirmekteydi. Suriye uçağın Türk Silahlı Kuvvetlerine ait olduğunu daha sonralardan anladıklarını bildirmişti. Türkiye bu durumun bir düşmanlık göstergesi olarak göstermiştir ve karşılığında zamanla verileceğini belirtmişti.

Bu sorunla ilgili toplanan NATO birliği Türkiye'nin yanında olduklarını ve Türk uçağının düşürülmesini kınadıklarını bildirmekteydiler. Onlar Suriyeyi bu hareketine göre kınamış amma müdahale yapacaklarını söylememişlerdir. NATO üyeleri toplantıdan sonra Türkiye'ni desteklediklerini ve bu krizde Türkiye'nin haklı olduğunu belirtmekteydiler. (Miş, 2012: 237-238)

Suriyede devam eden çatışmalar genişlemekte ve Türkiye sınırlarına kadar çıktığı görülmekteydi. F-4 krizi daha soyumamış diyer bir krizde ortaya çıkmıştı. Oluşan çatışmalar sırasında sınırda atılan mermiler en

esasıda top mermileri Türkiye sınırına düşmekteydi ve buda kabul edilemez bir durum haline dönüşmüştü. (Altundeğer, Yılmaz, 2016: 291) Türkiye sınırına yakın bir kasabanı ele geçirmeye çalışan Suriye ordusu ve Muhalif kuvveler arasında genişleyen çatışmalar sırasında Suriye ordusunun ateşlediği bir mermi Türk sınırları içerisinde bir eve isabet etmiş ve gerginlik F-4 krizinden sonra yeniden tıranmağa başlamıştır. Top ateşleri zamanı Türk vatandaşlarından 5 i hayatını kayb etmiş 10 kişi ise yaralanmıştı. Türkiye kendi sırasında buna misliyle karşılık vermiştir. Erdoğanın açıklamasında “ise kendi sınırlarında oluşan sorunları sonucu komşu devletlerin sınırlarının pozulması anlamına gelmez” açıklamasını yapmıştır. Türkiye bu krizdede önceki krizde olduğu gibi karşılık vermeden önce uluslararası kuruluşlardan destek istemiş ve öncelike uluslararası hukukda kendi özgüvenini artırmış ve yerini korumağa çalışmıştır. Diğer yandanda uluslararası camiyanın Türkiye’yi desteklemiş ve Suriye kötü bir şekilde kınanmıştır. Türkiye bu durumlarda diğer devletlerle birlikde hareket etmesi gerektiğini düşünüyordu. Türkiye yalnız batılı devletlerle değil aynı zamanda bu bölgedeki devletlerlede birlikte hareket yapmağı planlamaktaydı.

İlk önce Türkiye ve Suriye arasında yaşanan uçak krizi ardından top mermilerinin türk sınırlarına düşmesi ve yeni bir krizin alevlenmesi Türkiye’ni bu durumdan hiç hoşnut brakmamıştı. Suriyedeki kargaşanın devam etdiyi zamanda Türkiye için bir güvenlik sorunu yaratacağı endişesinde olan Türkiye kendini korumak için NATO’dan da yardım istemiştir. NATO anlaşmasının 4. maddesi gereği Türkiye’nin Suriye sınırından gelecek herhangi bir hava saldırısının karşısını almak için patriot tipli füzelerin Türkiyede yerleştirilmesini istemekteydi. Bu füzeler 2013 yılında Türkiyeye yerleştirilmeye başlamıştır. Suriye

devleti füzelerin sınırlarda yerleştirilmesini kendisine tehlike olarak görmekteydi. Rusya ise kendi sırasında bölgede savaş riskinin dahada arttığını söylemekteydi. (Miş, 2012: 238-240)

Suriyede baş veren krizler bölgedeki devletlerin iç durumunu değil aynı zamandada Türkiyeninde siyasal drumuna etki yapmakta ve tehlikeler yaratmaktaydı. Bu durumda Türkiye devletinin siyasal bütünlüyüde tehlikeyle karşı karşıya durmakta ve Türkiyede bundan çok rahatsız olmaktaydı. Suriye devletinin kuzeyinde yaşayan kürtler büyük azınlıklar içersisindeydiler. Suriyedeki kriz sonucu oluşan durumda ve Kuzey İrakdaki durumuda dikkate aldığımızda bu durum Türkiye için önemli bir sorun yaratmaktaydı. Bu bölgelerde oluşan boşluklarda террör gruplaşmalarının toplanması ve İrakın kuzeyinden olduğu gibi Suriyede yaranan boşluklardanda Türkiyeye terorist gruplaşmaların sızması Türkiyeye büyük tehlikeler yaratmaktaydı. Suriyenin kuzey bölgesinde PKK террör örgütlerinin komuşlanması ve gelecekte Suriye devletinin dağılması sonucu burda Kürtlerin yapılanması Türkiyeyi endişelendirmektedir. (Altundeğer, Yılmaz, 2016: 293)

Türkiye-Suriye arasındaki diğer bir kriz ise Suriyenin kuzeyinde bir Kürt özerk bölgesi kurmak çabalarıydı. Esad rejimi bu bölgeni kendi kontrolüne geçirmesi için bazı girişimlerde bulunmağa başlamıştı. Bu bölgede kürtlerin çoğunluğu ve Esada karşı çıkmaları diyer yandanda bu bölgede terorçuların komuşlanması Türkiyeyi zaman zaman rahatsız etmekteydi. Bu dönemde PYD nin daha sık sık faaliyetlere başlaması ve Türkiye-Suriye sınırında etkin olması Türkiyeyi dış politika açısındanda arahatsız etmekteydi. Suriye devletinin kuzeyinde Türkiye sınırlarında Kürt özerk bölgsi yartmak çabaları ve Kuzey Irakdaki yönetiminde buna yardım yapması çabalarına Türkiye güvenliği için sert tepkilerde

bulunmuştı. Türkiye'nin burdaki Kürtlere sert tepkisinin bir başka nedeninde, bu bölgede yaradılan Kürt Konseyinin Suriye devletindeki Ulusal Konseye katılmamalarıydı. Diğer taraftanda Esada karşı çıkan muhaluf kuvvelerde katılmamışlardı ve bir kenar politika izlemişlerdir. PYD artık Türkiyeyle sınır bölgelerde etkinliğini artırmış ve kontrolü eline almıştı. Bu durumda Türk kamuoyusunda tepkilere neden olmuş ve Suriye ile kriz derinleşmeye başlamıştı. Türkiye ise kendi sırasında güvenliğini korumak için aed ardınca zirveler toplamış ve Suriyedeki sınırlarada asker sevkiyatı yaparak hem sınır güvenliğini hemde kamuoyunu yatıştırmak istemekteydi.(Miş, 2012: 240-242)

Suriye devletinde krizin başlamasından sonra Suriyedeki halklar baskı altında kalmış ve kendi topraklarını bırakıp komşu ülkelere sığınmaya başlamışlardır. Türkiyede kendi sırasında sınıra gelen tüm sığınmacıları kabul etmiş ve onlara sosyal yardımlarda bulunmuştur. Türkiyeye sığınan Suriyelilere “Geçici Koruma Statüsü” verilmiş ve onlar Türkiye'nin koruması altına alınmışlardır.(Altundeğer, Yılmaz, 2016: 294)

Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilere 2012 yılında Türkiye yaklaşık 400 milyon dolara yakın yardım yapmıştır. Ve bu yardımların git gide artması hükümeti zor durumda braktaydı. Davutoğlu'nun yaptığı açıklamalarda “Türkiye mültecilere 300 milyon dolardan fazla yardım yapmıştır, fakat BM kuruluşları hiç yardımda bulunmamaktadır ve biz üzüntüyle bunu belirtmekteyiz” diye söylemiştir. (Miş, 2012: 243-244)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN SURİYE POLİTİKASI (2014-2018)

3.1. Şah Fırat Operasyonu

Türkiye Birinci Dünya savaşı sırasında bağımsızlığını kazanmış fakat Osmanlı dönemindeki birçok topraklar komşuluğundaki devletlerin sınırları içerisinde kalmıştı. Bu Türkiye için birçok sorunlar yaratmış ve şimdide bu sorunlar devam etmektedir. Bu topraklarda Türkiye devleti için önemli yapılarda bulunmaktaydı. O yapılardan biriside Süleyman Şah Türbesiydi. Burası Türkiye'nin sınırları dışında kalan ve Türkiye'nin olan tek toprak parçasıydı.

Süleyman Şah Türbesi Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin ve Fransızların etkisi altına düşmüştür. Bu topraklar 1921 yılında yapılan antlaşma ile (Ankara antlaşması) Türkiye'nin toprak parçası olarak kabul görüldü.

Suriyede iç savaşın genişlediği bir zamanda Özgür Suriye Ordusu ve IŞİD karşıdurması büyük vir yankı uyandırmıştı. 2014 yılında Süleyman Şah Türbesi IŞİD in etkisi altına geçti ve buda Türkiye'yi buna karşı tedbirler almak için harekete geçirdi. Artık bu bölgenin güvenli olmadığını ve IŞİD tehlikesini göz önünde bulundurarak Süleyman Şah Türbesinin taşınması için karar alındı. Süleyman Şah Türbesi Suriye sınırları içinde olan ölgeye Eşme bölgesine taşınma işlemlerine başlanılmıştı. Bu bölgenin bir kısmının Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kontrol altına alındığı ve Süleyman Şah Türbesinin burada güvenliliyinin daha kolay sağlanabileceği düşünülmüştü. (Mızrak, 2016: 3)

Türk Silahlı Kuvvetleri Süleyman Şah Türbesininin taşınma işlemlerini başlamaları için bir operasyona başladılar. Şubatın 21 i gece saatlerinde yürütülen operasyon 9 saat sonra başarıyla sonuçlanmıştı. Operasyonun yapıldığı gece Türk Silahlı Kuvvetlerinin askerleri bölgedeki террör unsurları ile hiç bir çatışmaya girmeksizin görevlerini başarıyla tamamlamışlardır. Operasyonun başlıca nedeni bölgedeki çatışmalar sonucu Süleyman Şah Türbesine bir zararın gele bilmesi durumuydu. Operasyon zamanı hiçbir çatışma olmadığı ve hiç bir hak ve yükümlülüklerin bozulmamasından dolayı uluslararası arenada bir tepkiyle karşılanmadı.

Türkiyenin PYD ile hiçbir çatışmağa girmeksizin operasyonu tamamlaması hem Suriyedeki meseleleri çözümlemekte PYD ile ilişkilerin önemini hem de Türkiyenin bölgede kürtlerle kurdu ilişkilere dair ipuçlar vermektedir. Suriyede Esede karşı yürütülen protestolara kürtlerin nasıl bir ilgi veya tepki göstermeleri hep merak ediliyordu. Kürtlerin yaptıkları tavırlar tekce Suriyedeki ayaklanmaları değil aynı zamanda Türkiyeyide ilgilendirmektedir. Fakat DAİŞ in Irak-Suriye sınır hatdında etkinliyini artırmakta ve Kobaniye doğru yönelmekyeğdi. Bu durumda bir taraftan Suriyedeki krize diğer taraftanda Türkiyenin PYD ile ilişkilerine başka bir boyut kazandırmıştır. PYD ile Türkiye arasında ilişkilerin gergin olmasına bakmayarak, DAİŞ in Kobaninin merkezini işgal etmesiyle PYD Türkiyedende yardım istemiştir. (Kurt, 2015: 1-2)

Şah Fırat Operasyonuna Türkiyenin içindende tepki gelmekteğdi. Türkiye içinde olan muhalif partiler sert tepkilerde bulunmuştur. CHP ve MHP liderleri kendi tepkilerininide bildirmişlerdir. Kılıçdaroğlunun ifadesine göre bu operasyon tehlike önünde durmak yerine bir kaçışdır

ifadelerini kullanırken, MHP lideri Bahçeli ise Türk milleti için Mükaddes bir yerin terk edilerek yüz üstü bırakıldığını söylemekteydi.(Kaya, Özalp, 2015: 297)

3.2. Frat Kalkanı Harekatı (FKH)

DEAŞ'ın Suriyede faaliyetlerinin başladığı sendenen (2013) beri Türkiye bunlarla farklı türlerde mücadele etmiştir. DEAŞ Suriyede kendi yerini aldıktan sonra Türkiye'nin desteklediği ve yardım ettiği grupları hedef olarak Suriye'nin kuzeyinde bir baskıcı güç olarak kalmaktaydı. İlk önceler Türkiye DEAŞ'la mücadelede açık bir çatışmaya girmemiştir. Ama DEAŞ ile mücadele aparan DEAŞ'a karşı çıkan grupları desteklemeye başlamıştı. Türkiye'nin DEAŞ'la çatışmaya girmemesinin sebepleri de ilk olarak Suriye sınırına yapılacak herhangi bir müdahalede Suriye'nin egemenliyinin ihlakı anlamına gelebilecekti. İkinci olarak ise Mosulun DEAŞ tarafından alınması ve oradaki Türk rehinelere serbest bırakılması çabaları idi. Son olarak ise Türkiye'de siyasi otorite ile askeri bürokratlar arasındaki anlaşmazlık idi. (Ulutaş, Duran, 2016: 15-16)

Türkiye-Suriye sınırında oluşan sorunlar ve bunların Türkiye için yarattığı risklerden dolayı Türkiye'nin Suriye sınırlarına doğru operasyonlar gerçekleştirmesine neden olmuştu. Operasyonların temel nedenlerinden birincisi DEAŞ'ın Türkiye sınırlarında bombalı eylemler düzenlemesiydi. Ve buda Türkiye için büyük sorunlar yaratmaktaydı. İkinci neden ise DEAŞ'ın sınır boyu 100 kilometrelerle sınır hattını kontrol etmesi ve burdanda Türk sınırlarını kolayca hedef almaları operasyonların gerçekleşmesine zemin yaratmıştır.

Frat Kalkanı Hareketi Türkiye için sınırlarını güvence altına almak demektir. DEAŞ'ın ise Türkiye'deki hedefleri orda terör eylemlerini

dahada çoğaltmaktı. Tüm bunları dikate aldıkta DEAŞın temel hedefinin Türkiye ile PKK'yı bir çatışmanın içine sürüklemek, kendi operasyon merkezlerini sağlamlaştırmak ve dış etkilere uzak kalmakdı.

DEAŞ Türkiye için gittikçe dahada tehlikeli olmağa başlamıştı. Artık sadece ülke sınırlarının içinde eylemler yaparak yetinmiyorlardı. DEAŞ dahada ileri giderek Klisi füzelerle vurmağa başlamıştı. DEAŞ tehdidi artarken Türkiyede askeri müdahale için hazırlıkları sıklaştırmaktaydı. Bu sırada DEAŞ saldırılarını genişletmekteydi. Artık füze atışlarını sık sık kullanmaktaydı. DEAŞın en büyük eylemlerinden biriside Gaziantepde bir düğüne bombalı saldırıda 54 kişinin ölümü Frat Kalkanı Harekatının hazırlıklarını hızlandırdı. Frat Kalkanı Harekatının önünü açan bir diğer nedende Rusiya-Türkiye arasında olan uçak krizinin ortadan kalkmasıydı. Bunlara ek olarak PKK'nın Suriyenin kuzeyinde özerk bölge kurma çabalarıda Fırat Kalkanı Harekatının nedenlerinden birisi olmuştu. (Yeşiltaş, Seren, Özçelik, 2017: 13-16)

Artık Türkiye Frat Kalkanı için hazırlıkları tamamladıktan sonra 26 Ağustos 2016 yılında askeri operasyonlara başladı. Türkiye askeri operasyona Suriyenin kuzeyinde yerleşen Cerablus kentinden başladı. Bu operasyonla Türkiye 1974 yılında Kıbrıs operasyonundan sonra ikinci kez sınırları dışında bir operasyon düzenlemekteydi.

Suriyede ilk önce Arap Baharının etkisi daha sonrada DAESİN yürüttüğü eylemler sırasında Suriyede büyük bir boşluk yaranmış ve dış güçlerde bura gelmeye başlamışlardır. Bunlardan Çin, İran ve Rusyanın Esedi destekledikleri ABD ninde en çok PKK ve PYD ni desteklemesi Türkiyeninse Esede karşı çıkan güçlere desteği ve zaman zamanda Amerika Bileşik Devletinin yanında yer alması bu bölgedeki durumu rekabet haline dönüştürmüştür.

Türkiye bu askeri operasyonu yaparken bazı gerekçelerde göstermiştir. İlk olarak Askeri hedefler idi. Bu zaman DAEŞe karşı operasyonların olması ve terrör gruplarının Frat nehrinin doğu tarafına püskürtülmesi gerekiyordu. İkinci olarak siyasi hedef olarak gösteriliyordu. Bu hedef Suriye devletinin toprak bütünlüğünün korunmasıydı. Üçüncü hedef son derece önemli olan enerjiye dönüktü. Irak ve Katardaki enerjinin başka yollardan Avrupaya akışının karşısını almaktı. Dördüncü hedef ise en önemlisi olan güvenlikle bağlıydı. Suriyede oluşan sorunlar en çokta Türkiyeyi etkilemekteydi. Kendi güvenliği için bu operasyonun önemli olduğunu vurgulamaktaydılar.(Özalp, 2018: 178-180)

Frat Kalkanı Harekatının amaçlarından biride esasende geniş bir alanı kontrol altına almak, kontrol altına alınan alanı teroristlerden temizlemek ve bu alanda birdaha teroristlerin komuşlanmasını engellemekdi. Diğer yandanda Fırat Kalkanı Harekatı kontrol altına aldığı alanlardakı halkı ve ordakı kaynakları korumak amacı taşıyordu.

Frat Kalkanı Harekatı zamanı ilk önce DEAŞın ve çatışmağa girdiyi PYD/PKKnın zayıf yönleri tespit edilmiş onun üzerinden harekata geçilmiştir. DEAŞla her hangi bir çatışmaya girilirse DEAŞın kendini nasıl savunacağıında tespit edilmiş ve DEAŞın kendisine karşı harekata geçen bir biliğe karşı tarruz yapacak kapasitesi olmadığında anlaşılmıştı. Frat Kalkanı Harekatı merkezi PYD/PKKnında kendi karargahlarını Amerika Bileşik Devletinin desteği olmadan savunamayacağı ve çabuk bir şekilde yenileceyide bilinmekteydi. DEAŞ ve PYD/PKK üzerine karadan gönderilern askerlerin bir zorlukla karşılaşmayacağı fakat Amerika Bileşik Devleti ve Rusiyanın hava kuvvetlerinin ve ordakı hava savunma sisteminin bu harekatı yavaşlatılacağı göz önünde bulunduruluyordu. Suriye sınırlarında düzenlenen Frat Kalkanı Harekatı

için diğer tehlikeli bir durum ise DAES ve PYD/PKK birliklerinin operasyonlarda nasıl tepki göstermeleriydi. Bu hareket düzeni hızla değişe bilir ve Türk askerlerinin buna hazırlıklı olmas gerekmektedir. Frat Kalkanı Harekatı için diğer bir önemli durum ise arazi ve havaşartları idi. Olumsuz hava şartlarında ve arazinin genişliğinde askerler yıprana bilir ve operasyonunda çabuk bir şekilde sonuçlanması aksaya bilirdi.(Yeşiltaş, Seren, zelik, 2017: 22-23)

Frat Kalkanı Harekatı kısa bir zaman içinde başarıyla sonuçlanmıştı. DEAS yenilgiye uğrayarak geriye çekilmeye başlamıştı. Artık Suriye sınırının büyük bir kısmıda güvence altına alınmıştır. DEASın temizlendiği alanlar Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) kontrolu altına alınmıştı. Frat Kalkanı Harekatının başarıyla sonuçlanması Türkiye için büyük ve olumlu sonuçlar kazandırmıştır. İlk önce artık Türkiye-Suriye sınırı güvence altına alınmıştır. İkinci olaraktan DEAS tehlikesi artık sovuşturulmuştu. nc olaraktan ise Türkiyenin sınır kentlerine yapılan füze saldırıları daha olmayacaktı.

DEAS'ın bu arazilerden sıkıştırılarak çıkarılması büyük lde Türkiye için nemliğdi. Daha sonra ise PYD/PKK birlikleri üzerine operasyonlar düzenlenecekti. Frat Klakanı Harekatı sonrası DEAS eski gücünü kayb etmiş ve 2016 yılından da Türkiyede artık etkili olamamıştı. Bu hareketin tamamı yerli kaynaklarla olmuş ABD ve Rusyada buna karşı çıkmamışlardır. Türkiyenin el-Babı kontrol altına alması ABD ni rahatsız etmiş ve ardından Rusya, Esad ve Amerika Bileşik Devletleri Menbite kendi bayraklarını çekmiş ve Türkiyenin operasyon alanını kısmende olsa daraltmıştı. (Uutaş, Duran, 2016: 25-26)

Türkiye devleti Frat Kalkanı Harekatını başlatmakla aynı zamanda büyük risklerde almıştır. Fakay operasyonun başarıyla sonuçlanması

riskleride azaltmıştı. Bir taraftan Türkiye Suriye sınırlarında askeri operasyon yaparken orada Amerika Bileşik Devletleri ve Rusiyada söz hakkına sahip olmak için güç gösterileri yapmaktaydılar. Türkiye'nin bu askeri operasyonu onu Amerika Bileşik Devletleri ve Rusya ile karşı karşıya koya bilecekti. Buda Türkiye'yi çok zor durumda bırakacaktı. Diğer yandanda Türkiye Suriye sınırları içerisindeki operasyonda daha çok şehit vere bilirdi. Tüm bu tehlikelere rağmen operasyonu göze aldı ve başarıyla sonuçlandı. Frat Kalkanı Harekatı zamanı kontrol altına alınan alanları gelecekte kullanıp Türkiye için tehlike yaratan diğer terör örgütlerinede burdan saldırılar yapabilecekti. (Özalp, 2018: 182)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği Frat Kalkanı Harekatı zamanı orduda bazı eksiklikler ortaya çıkmış ve gelecekte de bu gibi operasyonlarda böyle sorunların giderilmesi gerekmekteydi. Harekat zamanı birtakım yetersizlikler ortaya çıkmıştır. Operasyon zamanı yakın hava desteğinin önemli olduğu ve gerekliliği ortaya çıkmıştı. Öte yandanda operasyondaki birlikler arasında işbirliği dahada sıkı olmalıdır. Ve bunlar gibi orduda birçok eksiklik görülmüş ve diğer operasyonlarda bunları düzenlemeleri gerektiğini anlamaktaydılar. (Yeşiltaş, Seren, Özçelik, 2017: 43)

Türkiye'nin Frat Kalkanı Harekatı bazı devletlerin tepkisine neden olmuştur. Suriye hükümeti Türkiye'nin bu operasyonunu kınamıştır. Onlara göre Türkiye bu operasyonla Suriye'nin egemenliğini ezmiş ve ihlal etmiştir. Suriye bu operasyonu uluslararası hukuka karşı bir operasyon gibi değerlendirmiştir. Türkiye bu operasyonla birlikte yalnızca Suriye'nin egemenliğini değil aynı zamanda Suriye halkına karışda bir suç işlemeye bulunmuştur.

Suriyede yapılan operasyonla ilgili Rusya devleti operasyonun yapılmasına karşı çıkmamıştır. Operasyonun Türkiye'nin güvenliği için olduğunu vurgularken aynı zamanda bu operasyonu gerçekleştirmeden önce BM'nin kararı alınmalıydı. Yani uluslar arası hukuk çerçevesinde bu operasyon gerçekleşmeliydi.

Bölgede etkili olan diğer bir ülkede İrandır. İran da Rusya gibi bu operasyonun Suriyedeki merkezi hükümetiyle bir hareket ederek yapılması gerektiğini vurgulamaktaydı. Terrörle mücadelede Türkiye'nin Suriye ile işbirliği yapması gerektiğini söylemekteydi.

Diğer bir ülke olan İsrail ise Türkiye'yi tam şekilde desteklemiştir. İsrail hükümetinin açıklamasında Türkiye'yi anladıklarını ve DEAŞla her türlü mücadelesini desteklediklerini bildirmişti. İsrail hükümetinin DEAŞ'ın Türkiye'yi nasıl etkilediğinin şahidi olduklarını Türkiye'nin ise kendi halkını ve sınırlarını koruması için bu operasyonu yaptığını açıklamıştı. Fransa ve Almanyada Türkiye'yi terrörle mücadelede desteklediklerini bildirmişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'nin Frat Kalkanı Operasyonunu desteklemiştir. Türkiye'nin DEAŞla mücadelesini desteklediğini söyleyen Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'nin YPG'ye karşı yaptığı operasyonları ise desteklememektedir.

Uluslararası tepkilere genel anlamda bakıldığında Rusya ve İran Türkiye'nin bu operasyonunu desteklemediklerini, Almanya, Fransa ve İsrail ise Türkiye'yi desteklemekteydiler. Amerika Birleşik Devletleri ise kendi amaçları doğrultusunda Türkiye'yi ya desteklemiş ya da yaptığı operasyonlara karşı çıkmıştır. (Terzioğlu, 2018: 613-614)

3.3. İdilbde Afrin Operasyonu. Zeytin Dalı Harekatı

Türkiye kendi sınırlarının güney kısmında PYD/PKK terror örgütlerini etkisiz hale getirmek ve bu alanları terrorçulardan temizleyerek güneyden gelen tehlikeyi azaltmak istemekteydi. Bunun içinde Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya ile konuşmalara başlamıştı. Temel amacı Amerika Birleşik Devletlerinin PYD/PKK ile olan ilişkisini kesmesi ve Rusyanında verdiği desteği sonlandırmaktı. Böyle oldukça da bu örgütlere yardım yapan bir ülke olmayacak ve kolayca geri çekileceklerdi. Zeytin Dalı Harekatının hayata geçirilmesi en çokta Rusya ile yapılan askeri ve diplomatik çabaların oluşturduğu zemine PYD/PKK terörünü zayıflatarak etkisizleştirmekti.(Özçelik, Acun, 2018: 11)

PKK örgütünün uzantısı olan YPG örgütü Afrini kendi terror merkezi haline getirmesi, bu bölgede yapılan eylemler sonucu insanlarda huzurun kalamaması ve diğer taraftanda terrorçuların çabalarıyla merkezi Afrin olan bir devlet kurmasının karşısını almak için Zeytin Dalı Harekatı büyük önem taşımaktaydı. (Demir, 2018: 369)

Zeytin Dalı Harekatı başladıktan sonra Türk Silahlı Kuvvetleri bu harekatın hangi amaçla, harekatın kapsamını ve Zeytin Dalı Harekatının hedeflerini açıklarken operasyonun süresi hakkında bir açıklama yapmamışlardır. Bu çerçevede harekatın amacının Türkiye'nin sınırlarının ve olduğu bölgenin tehlikesizliğini ve istikrarını korumak olduğu açıklandı. Zeytin Dalı Harekatının kapsamı ve hedefleri ise Afrin bölgesinin PKK/PYD ve DEAŞ'ı temizlemek ve güvenliğini sağlamaktır. Türkiye bu operasyonla PYD/PKK ve DEAŞ'ı ayırmadıklarını göstermekteydi. Rusya ABD ile ilişkileri doğrultusunda PYD/PKK'yı kendisine tehlike olarak görmekteydi. Bunun sonucu

olaraktanda Türkiye'nin başlatdığı Zeytin Dalı Harekatını desteklemiş ve askeri kolaylıklarda sağlamıştı.

Suriyede baş veren karışıklıktan yararlanan Esed rejimi, Amerika Bileşik Devleti ve Rusya ile kurduğu siyasetle Suriyedeki topraklarda kendi kontrol alanını genişleden PYD/PKK için Afrin büyük önem taşımaktaydı. Burdakı örgütler Afrini Akdenize açılan bir kapı olarak düşünmekteydiler. Aynı zamanda Afrini terror saldırıları için önemli bir üss olarakta kullanmak istemekteydiler. (Özçelik, Acun, 2018: 12)

Türk Silahlı Kuvvetleri kendi sitelerinde bir açıklamada bulunmuşlardır. Açıklamada Türkiye sınırlarında ve ülkenin olduğu bölgede istikrarı sağlamak ve güvenliği korumak için, PKK/PYD ile DEAŞ'a ait tüm teroristlerin bu bölgelerden çıkartılması ve bu bölgedeki kardeş halkı koruma altına almak amacıyla 2018 yılının 20 Ocagında Türk Silahlı Kuvvetleri ile Özgür Suriye Ordusu operasyonlara başlamıştır. Frat Kalkanı Harekatında olduğu gibi şimdide Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu ile birlikte harekat ederek bölgede güvenliği sağlayacaklardır.

Zeytin Dalı Harekatı hava saldırılarıyla başlayarak ilk önce kara yolları üstündeki terorist unsurları yok edilmiştir. Ardından karadan Afrine doğru harekat eden Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu kısa bir zaman içerisinde Afrinde birçok köyü terror unsurlarından kurtararak ordaki halkı kendi özgürlüğüne kavuşturmuştur. Operasyonlar devam ederken Türk Silahlı Kuvvetleri operasyon alanındaki halka zarar vermemek için oldukça ihtiyatlı davranmaktaydılar. Türk Silahlı Kuvvetlerinin hedefleri yalnızca terror grupları olduğunun altında çizmekteyiz. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusunun kara

kuvvetleri Afrine girmesiyle bu bölge terror gruplarından temizlenmiş ve güvenliliği sağlanmıştır.(Serper, 2018: 2-4)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin başlatdığı Zeytin Dalı Harekatı başarıyla sonuçlanmıştı. Zeytin Dalı Harekatı ile birlikte Türk Silahlı Kuvvetleri terror unsurlarının yerleştiği yerler terrorçulardan temizlenmiş ve bölge güvenliği sağlanılmıştır. Türkiye'nin güney sınırlarında Frat Kalkanı Harekatı soranrası birkez daha güvence altına alındı. Bu operasyon sonucu 4000 kişiye yakın terorist etkisiz hale getirilerken 49 asker şehit olmuştur. (Demir, 2018: 370)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Afrine müdahilesi bölgedeki şimdiye kadar olan dengeleri deyiştirmiştir. Türkiye'nin Afrine müdahilesi bazı avantajları elde etmek için bir yoldu. Bu hedefler içinde siyasi, ekonomi ve jeostrateji yer almaktaydı. Afrin harekatı başarıyla sonuçlanınca bazı arazilerde güvence altına alınmıştır.

3.4. Türkiye'nin Suriye Politikasında Rusya ve ABD Faktörü

3.4.1. Rusya Faktörü

Rusya 2013 yılından sonra Suriyede daha aktif bir yer almağa başlamıştı. Rusya'nın burdaki temel amaclarından biriside Esed rejimine destey olmasıydı. Bunun içinde Rusya Suriye sınırları içerisinde birtakım operasyonlar gerçekleştirmeye başlamıştı. Rusya aynı zamanda bölgedeki ülkelerle bir araya gelerek yeni bir koalisyon kurub terror örgütlerine karşı birlikte harekat etmeği planlaştırmaktaydı. Bu diplomatik ilişkiler sürerken Rusya Suriye sınırlarında kendi askeri varlığını artırmağa başlamıştı. Temel amaclarının ise Esede yardım etmek, DEAŞ ve diğer örgütlere karşı çıkıb onları durdurmak olduklarını belirmişlerdir. (Erşen, 2018: 163-164)

Türkiye ile Rusya Suriye üzerinden birkaç kez yüz yüze durması ve iki ülke arasında krizlerin ortaya çıkması bölgedeki durumu gerginleştirmişti. 2012 yılında Rusyadan Suriyeye giden bir uçağın silah taşıma gerekçesiyle Türkiye sınırlarında durdurulması iki ülke arasında bir krize yol açmıştır. Türk yetkililer hava sahasının Türkiye'ye ait olduğunu ve silah taşımakla şüpheli bulunan uçağın durdurulması Türkiye'nin tam hakkı olduğunu bildirmişlerdir. Rusya ise kendi sırasında uçakta silahın olmadığını sadece gerekli bazı yedek parçaların olduğunu belirtmiştir. İki ülkede bu kriz üzerinde çok durmamıştır ve sorun çok yayılmamıştır. Suriyede sorunların devam ettiği zamanda Türkiye ile Suriye arasında bir diğer uçak krizi yaşanmıştır. (Kazdal, 2018: 57-28) 2015 yılının kasım ayında Türk Silahlı Kuvvetlerine ait olan F-16 uçağının Rusyaya ait olan Su-24M bombardıman uçağını düşürmesi iki ülke arasında geniş bir krizin yaranmasına neden olmuştur. Bu krizde iki ülke arasında gerginliklerde yaşanmağa başlamıştır. (Tanrısever, 2016: 9)

Türkiye'nin yürüttüğü Suriye politikasında Rusyanın etkisinde kendisini göstermekteydi. Türkiye ilk başlardan beri Suriyede iktidarda olan Esedin gitmesini istemekteydi. Türklere göre Esed kendi halkına zulümler etmekte ve halkta onu istememekteydi. Fakat Rusya ise Esedin iktidarda kalmasının terefdarı idi ve kendi sırasında Esede her türlü yardımda yapmaktaydı. Türkiye ile Rusya arasındaki bu görüş ayrılıkları onları Suriye üzerinde sık sık karşı karşıya getirmekteydi. Rusya Esede karşı çıkan tüm gruplaşmaları ve onlara yardım eden kuvvetleri olumsuz olarak değerlendirmekteydi. Türkiye ise Özgür Suriye Ordusuna (ÖSO) destek olmaktaydı. Diğer bir fikir ayrılığı PYDye destek konusundaydı. Türkiye bunun Suriye için olumsuz ve

Türkiye sınırları için bir tehlike olarak görmekteydi. Türkiye bunlara karşı her türlü operasyonlarada hazır olduklarını bildirmekteydi. Rusya ise PYD ye destek olmaktaydı. Bunun en önemli nedenlerinden biriside Türkiye'nin Suriye sınırlarının kuzeyinde genişlemesi tehlikesiydi. Burdanda görüldüğü üzere Suriye üzerinden Türkiye ve Rusya karşı karşı gelmekte ve buda Türkiye'nin Suriye politikasını büyük ölçüde etkilemekteydi.(Demir, 2016: 147 -148)

3.4.2. ABD Faktörü

ABD Suriyede oluşan duruma ilgili olarak Suriyede Esed rejimini istememekteydi. ABD için bunun birçok nedeni vardı. Suriyenin İrana desteği ve bölgede İsraile karşı çıkması, diğer yandanda bölgede sorunların yaranmasına neden olması ABD nin Suriyeye müdahilesi için bir gerekçe olmuştur. (Deniz, 2013: 322). Diğer yandan Suriyenin eskiden beri hep Rusya yanlısı olması ve bu bölgede Rusyanın etkisinin artmasının karşısını almak için ABD önlemler almak istemekteydi. SSCB ile ilişkileri iyi olan Suriye SSCB dağıldıktan sonrada Rusya ile ilişkilerini devam ettirmiş ve İranlada yakınlaşmıştı. Suriyenin ABD ile olan ilişkileri İsrail-Arap savaşları sonrasında kötüleşmeye başlamış ve zaman zaman bu ilişkiler düzelme yolunda gitsede Suriyedeki olaylar sonucu ABD ile olan ilişkiler çokta iyi olmamaktaydı. Suriyede 2011 de başlayan olaylar sonucu bu bölgede en fazla politika değişikliğine giden ülke ABD olmuştur. (Çalışkan, 2016: 6). ABD ni rahatsız eden bir diğer durumda Suriyenin İranla olan iş birliğiydi. Bu devletlerin iş birliği gelecekte İsrail için büyük tehlike demektir. ABD bunları göz önünde bulundurarak Esedin gitmesini istemekteydi ve bu baskılarını yerine getirmek için Avrupa devletleri olan İngiltere, Almanya ve Fransadanda destek almaktaydı. İran ise Suriyedeki Esed rejimini

desteklemekte ve bu rejimi istemeyen Türkiye ve ABD ni eleştirmekteydi. (Deniz, 2013: 232)

ABD nin Suriye politikasında yeni bir dönem 2013 yılından itibaren başlamıştı. Buna temel neden ise Esed rejiminin kendi öz halkına karşı kimyasal ve büyük çaplı silahların kullanmasıydı. ABD buna seyirci kalmayacaklarını ve buna karşı bir önlem alınması gerektiğini savunmaktaydı. ABD bunun karşısını almak için Suriyeye bir askeri operasyon düzenlemek istemiş, fakat Rusyanın araya girerek arabuluculukta bulunması ABD ni bu planlardan caydırmıştır. Suriyede ve Irakta baş veren olaylar sonucu yaranan büyük boşluklarda etkinleşen terror örgütü DAEŞin yaptığı eylemlerle ABD nin Suriye politikasında yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. (Çalışkan, 2016: 6)

Türkiye Suriyede yaptığı askeri operasyonlarla sınır hatdının çok hissesini güvence altına almıştır. ABD bir yandan Türkiyenin DAEŞ la mücadelesini desteklemiş ve bunun Türkiyenin güvenliği için olduğunu bildirmiştir. Fakat Türkiyenin yalnız DAEŞ a karşı değil aynı zamanda PYD/PKK birliklerine karşıda operasyonlar yapması ABD ni pekte hoşnut brakmamıştı. Diğer yandanda ABD nin PYD ye destek vermesi ve bunların Esede karşı bir güç olduğunu belirtmesi Türkiyeyi PYD/PKK ya karşı izlediği politikalarda dahada ihtiyatlı olması gerektiğini göstermekteydi.

Tüm bunlar gelişirken Türkiyede PKK saldırıları artmış ve Türkiyede PYD ve PKK yı ayırmadığı için ABD ni Türkiyedeki terror olaylarına destek veren bir güç durumuna sokmuştur. Bu gelişmeler baş verirken ABD nin Türkiyede olan patriot füzelerini geri alması Türkiyenin dışarıdan gelen tehlikelere karşı güvenliğini zayıflatmıştı. Türkiyenin Suriyedeki operasyonlarının başlaması ABD tarafindanda tepkiyle

karşılanmıştır. Türkiyenin savaştığı terrör unsurlarının ABD tarafından desteklenmesi bölgede durumu kritik duruma sokmaktadır. Gelecekte de bu unsurların Türkiye için büyük tehditler yaratacağı beklenmektedir. ABD nin bu grupları desteklemesinde ABD ve Türkiyeni Suriyede hep yüz yüze koymaktadır. (Çalışkan, 2016: 6)

SONUÇ

Bu tez çalışmamda esas olarak, Türkiye'nin Osmanlı döneminden başlayarak Suriye ile olan ilişkilerinden bahsedilmiş ve esasende Türkiye'nin yürütdüğü politikalar gösterilmiştir. Bu süreç sonunda hangi durumların ortaya çıktı belirtilmiştir.

Bu çalışmamda ulaşılan ilk sonuc, Türkiye'nin tarih boyunca Suriye ile olan sorunlarının nasıl oluşduğı ve nasıl çözümlendiğıydi. Osmanlı döneminden ilişkilerin başlanması ve ilk zamanlarda Suriye Osmanlı devletinin egemeliğı altında olduğı için sınır sorunları çokta yaşanmamıştır. Osmanlı dağılması ve Avrupalı devletlerin burada manda sistemini yaratmaları sınır sorunlarının yaranmasına neden olmuştur. Türkiye bağımsızlığını kazandıktan sonra başta İngiltere ve Fransa olmak üzere birçok ülke ile sınır güvenliğini sağlamağa çalışmıştır. Sorunların başında Hatay ve Musul gelmekteydi. Hatay Suriye sınırları içinde Fransa mandası altında, Musul ise Irak sınırları içinde İngiltere müstemlekesi idi. Türkiye'nin yürütdüğü politikaların sonucu olaraktanda Hatay ülkeye birleştirilsede Musul Irak sınırları içerisinde kalmıştı. Türkiye'nin Suriye ile olan sorunları bundan sonra su sorunu ve terrörizim sorunuyla devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminde Ortadoğı'da yaşanan birçok olaylardan Suriye ve Türkiye de etkilenmiştir.

Çalışmamda ulaşılan bir diğer sonuc ise Arap Baharı döneminde Türkiye ile Suriye ilişkilerinin nasıl yürüdüğü, Arap Baharının her iki ülkeyi nasıl etkilediğı ve 2011-2014 yılında her iki ülke arasında yaşanan krizlerin nedeni ve sonuçlarıydı.

Arap Baharının Suriye'ye sıçraması Suriye'deki durumu olumsuz yapmağa başlamıştı. Halkın protestolar yapması ve Esad rejiminin

karşılık vererek zor kullanması Suriye'yi bir iç savaşa çekmişti. Türkiye'nin komşuluğunda yaşanan olaylar Türkiye'yi önlemler almağa itmekteydi. Bu süreçte Türk Silahlı Kuvvetlerine ait olan bir uçağı Suriye tarafından düşürölmesi ve Suriye'de baş veren karşıdurmalar sonucu Türkiye sınırlarına düşen top mermileri iki ölke arasında krizler yaratmış savaşın eşiyine bile gelmişlerdir.

Çalışmamda ulaşılan bir diğler sonuc ise Türkiye'nin kendi sınır güvenliğini korumak için yürütdüğü politikalar ve Suriye devletiyle oluşun sorunlar olmaktadır. Buna örnek olarak Türkiye'nin ilk önce yürütdüğü Şah Fırat Operasyonu, daha sonra Fırat Kalkanı Harekatı ve Afrin Operasyonunu göstere biliriz.

Türkiye bu operasyonlarla kendi sınır güvenliğini artırmakla kalmamış aynı zamanda tehlikeli terrör grupu sayılan DEAŞ'ı zayıflatarak büyük başarı elde etmişti. Türkiye'nin PYD/PKK ve DEAŞ'la verdiği mücadele Suriye'de güç peşinde olan ABD ve Rusya'nında tepkisine neden olmuştu. ABD DEAŞ'a karşı çıksada Türkiye'nin PYD/PKK örgütlerine karşıda operasyonlar düzenlemesi ABD'ni hiç hoşnut brakmamıştı. Rusya ise Esed rejimini desteklemekde ve her türlü yardımıda yapmaktaydı.

Sonuç olarak özetlersek Türkiye-Suriye ilişkileri zaman zaman krizlee şahit olmaktadır. Suriye'de iç savaşın başlamasıyla bu krizler dahada büyümeğe başlamıştır. Terrör örgütlerini etkisizleştirmek amacıyla Türkiye'nin yürütdüğü operasyonlar Suriye ile olan ilişkilerde sorun yaratmaktadır.

KAYNAKÇA

ACUN Can, ULUTAŞ Ufuk, KANAT Kılıç Buğra (2015), “ Sınırları Aşan Kriz, Suriye”, SETA Yayınları,Sayı 120, S.8

ACUN Can, ÖZÇELİK Necdet (2018), “Terrorle Mücadelede Yeni Safha, Zeytin Dalı Harekatı”, SETA Yayınları 105 I . Baskı: 2018, ss.11-12

AKDEMİR Hülya.K, EROL Metin (2018), “Afrin Zaferi ve Batı Medyası”, SETA Yayınları, Sayı 189, Mart 2018

ALTUNDEĞER Nuretdin, YILMAZ M.Ertuğrul (2016), “ İç Savaşatan Bölgesel İstikrasızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, S.291, ss. 293-294

A.Y, Halil Uğur, (2017), “ Arap Baharı Sürecinde Arap Birliğinin Değişen Rolü: Liviya, Suriye Örneğinde”, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, ss.1-31

BAYRAM, Bayraktar(2018), “Atatürk'ün Ortadoğu politikası” Tarih Okulu Dergisi Haziran 2018, Yıl 11, Sayı XXXIV, ss. 645-666

BUZKRAN Davut, KUTBAY Hüseyin (2013), “ Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, Sosyal ve Beşer Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, ss.153-159

ÇELİKER, İlhan (2018), “Atatürk'ün Ortadoğu politikası”,Tarihi Okul Dergisi, sayı 11, Haziran 2018, ss. 657-663

ÇELİK, Kürşat (2013), “19.yüzyılın sonu ile 20.yüzyılın başlarında Suriye'de dış ticaret”, Tarihi okul dergisi, Aralık 2013, ss. 718-724

ÇELEBİ, Mehmet.H, (1997), “Solak-zade Tarihi”, c.I-II Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1997, ss. 375-383

ÇAĞLAR Turan (2014). “ 2011 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Suriye-Türkiye Krizi” Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Programı, Güz Dönemi 2014

DAĞ, Ahmet.E (2013), “ Bilad-i Şamın Hazin Öyküsü” İnsani yardım vakfı 2013, ss.15-20

DEMİR, Ali.F (2016), “ Türkiye-Rusya İlişkilerine Suriye Krizinin Yansımaları ve Etkileri”, Marmara Trakya Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, Sonbahar 2016, ss.147-148

DURAN Burhanetdin, İNAT Kemal, USUL Ali Resul, (2012), “Türk Dış Politikası Yıllığı” SETA Yayınları XVIII, 1.Baskı: Kasım 2012, S.696

DAYI, S.Esin (2002), “Hatay devleti ve Hatay'ın Anavatan'a katılması”, A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sayı 19, Erzurum 2002, ss. 331-340

DURAN Hasan, ÖZDEMİR Çağatay (2012), “Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, ss. 181-194

DALKIRMAZ, Umut (2015), “Türkiye-Suriye İlişkilerinde ABD'nin etkisi(2002-2012)”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Edirne

DEMİR, Knur.A (2018), “TSK'nın İha Görüntülerini Sorun Yönetimi Bağlamında Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanması: Afrin Operasyonu Örneği”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2018, 7 (2), ss.369-370

DENİZ, Taşkın (2013), “ Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu”, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 24, Ocak 2013, ss.322-323

EKER, Sami (2014), “ Suriye Krizi ve Ürdüne Yansımaları” Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, ss.22-23

GÜNAY, Selçuk (1992), “II. Abdülhamid döneminde Suriye ve Lübnan'da Arap ayrılıkçı hareketlerinin başlaması ve devletin tedbirleri”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 1992, ss.85-91

İYAS, İbn (1984), Bedai-Zuhir ft Vekaied-Duhur, V, 3.Baskı, Kahire 1984, ss 63

KALKAN, Mustafa , (2016), “Osmanlı devletinin İslam Biliği siyaseti: Ortadoğunun Osmanlılaşması” Akademik Bakış,Cilt 9,Sayı 18,Yaz 2016

KORKMAZ, Sait (2017), “ İsmet İnönü dönemi Türkiye-Suriye ilişkileri” ASSAM Uluslararası Hakemlik Dergisi. Cilt 4. Sayı 8, yıl 2017, ss. 102

KORKMAZ, Sait, (2016), “Menderes Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri (1950-1960)”, Asia Minor Studies Dergisi, Cilt: 4 Sayı: 7 Ocak 2016, ss.55-58, S.68

KINALITOPUK, Ömer Tugay (2014), “Türkiye Suriye İlişkileri 2202-2014 Dönemi”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Lisans Projesi, Edirne

KAZDAL,Melih (2018), “Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türkiye-Rusya İlişkileri(2002-2017): Dış Politikada Çatışma ve İşbirliği”, Journal of Awareness, Cilt 3, Sayı 2, Nisan 2018, ss.57-58

KİBAROĞLU, Mustafa (2011), “Arap Baharı ve Türkiye” Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, ss.31-33

KARDAŞ, Şaban (2013), “ Türkiye ve Arap Baharı: Türkiyenin Ortadoğu Politikasındaki Değişiklikler”. Hazar Raporu Dergisi, Cilt 4, Sayı 3, ss.71-78

KARKIN Veysel, YAZICI Önder,(2015), “ Arap Baharının Suriyeye Yansıması ve Türkiye'ye Sığınan Mülteciler(Gaziantep Örneği), 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 4, Sayı 12

KURT, Veysel (2015), “ Türkiyenin Suriye Politikası ve Şah Fırat Operasyonu”, SETA, Sayı 91, ss.1-2

KAŞTAN, Yüksel (2017), “Atatürk dönemi Türkiye-Suriye ilişkileri” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 53, yıl 2017, ss.277

KAYA Yakup, ÖZALP Görkem Ozan (2015), “Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin Korunması”, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/9 Summer 2015, p. 297

MİŞ, Nebi (2012), “ Suriye 2012”, Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmalar Merkezi, ss.237-238, S.240, ss.242-244

ÖNAY, Celal (2016), “19. Yüzyılın ikinci yarısından günümüze Suriye, Lübnan ve Filistin üçgeninde protestant misyonların nüfus mücadelesi, Şanlıurfa 2016, ss. 40-41

ÖDEMİR, Çağatay (2012), “ Ortadoğu ve Arap Baharı (Türkiye Demokratik Bir Ülke Olarak Ortadoğuda Model Ola Bilirmi)”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2012

ÖZTÜRK, Mustafa (2010), “Arap Ülkelerinde Osmanlı İdaresi”, History Studies Dergisi Orta Doğu Özel Sayılı (e-dergi)

ÖZCAN Mesut (2017), “ AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi”, İNSAMER Yayınları, Araştırma 40, Haziran 2017, S.5

SANDIKLI Atilla, SEMİN Ali (2012), “ Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye” Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Rapor 52, Kasım 2012

SÖKMEN, Tayfur(1992), “ Hatay'ın kurtuluşu için harcanan çabalar”, Ankara 1992, ss. 63

ŞENER, Bülent (2017), “Atatürk dönemi türk dış politikasında çok yönlü bir ince diplomasi uygulaması: Siyasal, Hukuksal ve Askeri boyutlarıyla Hatay'ın Türkiye'ye katılması süreci(1921-1939)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Dergisi, 2018, 34 (1), ss. 143-148

ŞEN, Yağmur (2014), “ Suriyede Arap Baharı”, Yasama Dergisi, Cilt 1, Sayı 23, ss.54-79

TOKÖZ, Neslihan (2018), “2002-2011 Yılları Arasında Türkiye Suriye İlişkileri”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Lisans Bitirme Projesi, Eskişehir

TANRSEVER, Oktay,F (2016), “Türkiye-Rusya Krizinin Dinamikleri ve İkili İlişkilere Etkileri”, Bilge Strateji, Cilt 8, Sayı 14, Bahar 2016, S.9

TERZİOĞLU, Süleyman Sırrı (2018), “ Uluslararası Hukuk Açısından Frat Kalkanı Harekatının Meşruluğu Sorunu”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi , 2018, ss.613-614

YEŞİLTAŞ Murat, SEREN Merve, ÖZÇELİK Necdet (2017), “Frat Kalkanı Harekatı, Harekatın İcarsı, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler”, SETA Yayınları 91 I. Baskı: 2017, ss.13-16, ss.22-23, S.43

İnternet kaynakları

http://ahmetagirakca.com.tr/uploads/default/articles/1-TURKIYE_SURIYE_ILISKILERI_.pdf, (Erişim 06.02.2019), “Soğuk Savaş Dönemi Suriye-Türkiye İlişkileri” (2019)

https://www.academia.edu/30945368/Arap_Bahar%C4%B1.pdf (Erişim 08.04.2019), “Arap Baharını Etkileyen İçsel ve Dışsal Faktörler” (2015)

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/301340>(Erişim 08.04.2019) “Suriyede İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yöntem mi, Bölgesel ve Küresel Güçlermi?” (2016)

<http://www.xngrbzmzrakq9ac25d.com/Yayinlarim/S%C3%BCleyman%C5%9EahT%C3%BCrbesi.pdf> (Erişim, 05.02.2019) , “Süleyman Şah Türbesi” (2015)

<https://www.setav.org/turkiyenin-deasla-mucadelesinin-kritik-donemeci-firat-kalkani-harekati/> (Erişim, 05.02.2019) , “Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Frat Kalkanı Harekatı” (2016)

http://www.tasam.org/trTR/Icerik/50178/zeytindali_harekati_ve_terorle_mucadele (Erişim, 04.05.2019) , “Zeytindalı Harekatı ve Terrörle Mücadele” (2018)

http://www.tasam.org/trTR/Icerik/50198/afrin_harekatinin_guncel_ve_potansiyel_stratejik_sonuc_lari (Erişim 04.05.2019) , “Afrin Harekat'nın Güncel ve Potansiyel Stratejik Sonuçları” (2018)

https://www.academia.edu/29524214/Rusya_n%C4%B1n_Suriye_Politikas%C4%B1_F%C4%B1rsatlar_Riskler_ve_Tehditler (Erişim,04.05.2019) , “Rusya'nın Suriye Politikası” (2018)

https://www.academia.edu/30176990/K%C3%9CRESEL_BILEK_G%C3%9CRE%C5%9EI_ULUSLARARASI_G%C3%9C%C3%87LER%C4%B0N_SUR%C4%B0YE_POL%C4%B0T%C4%B0KASI (Erişim. 05.05.2019) , “Uluslararası Güçlerin Suriye politikası” (2016)

